

Vrije Universiteit Brussel

Dakloze vrouwen in de nachtopvang van Gent

Eindverhandeling tot master in de Agogische
Wetenschappen

Student: Esther Van Lit
Promotor: Prof. Dr. I. Glorieux
Organisatie: Cel Lokaal Sociaal Beleid Gent
Academiejaar: 2012-2013

WETENSCHAPSwinkel
Brussel

Dakloze vrouwen in de nachtopvang van Gent

Eindwerk voorgelegd voor het behalen van de graad van Master in de Agogische Wetenschappen door

Esther Van Lit

Academiejaar 2012-2013

Promotor: Prof. dr. Ignace Glorieux

Aantal woorden: 16.996

SAMENVATTING

Vrije Universiteit Brussel

Faculteit Psychologie en Educatiewetenschappen

Academiejaar 2012/2013

Naam en voornaam: Van Lit Esther

Rolnr.: 93051

Richting: Agogische Wetenschappen

Titel van de Masterproef: Dakloze vrouwen in de nachtopvang van Gent

Promotor: Prof. I. Glorieux

Samenvatting: (300 woorden)

Deze masterproef focust op het profiel en de ervaringen van dakloze vrouwen in de nachtopvang van Gent. Dit onderzoek vertrekt vanuit een genderperspectief waarbij verschillen tussen dakloze mannen en vrouwen bestudeerd zijn. Enerzijds is een vergelijking gemaakt tussen het profiel van mannelijke en vrouwelijke gebruikers van de nachtopvang, anderzijds tussen het profiel van personen in de nachtopvang met kinderen of zonder kinderen. Middels een kwantitatieve analyse van de gegevens van 2061 nachtopvanggebruikers, zijn deze profielen opgesteld en vergeleken. Daarnaast ging het onderzoek in op de beleving van vrouwen die gebruikmaken van de nachtopvang. Dit gebeurde aan de hand van zeven individuele interviews.

Zowel in het kwantitatieve als het kwalitatieve luik wordt duidelijk dat de vrouwen uit de nachtopvang een heterogene groep vormen. Toch vindt dit onderzoek gelijkenissen in de profielen en verhalen van de vrouwen, waardoor verschillen met mannen duidelijk waar te nemen zijn. Dit geldt ook voor de vergelijking tussen gebruikers van de nachtopvang met of zonder kinderen. De grootste verschillen bij de profielen hebben betrekking op de leeftijd, nationaliteit, voorbije slaapplekken, gezelschap in de nachtopvang en de ondervonden problemen. Bij de bevraging van de vrouwen over hun ervaringen en noden in de nachtopvang kwamen verschillende elementen aan bod. Zo wensen de vrouwen meer privacy en wijzen ze op het belang van hygiëne en regels. Het valt ook op dat er een sterk onveiligheidsgevoel leeft bij de vrouwen, zowel in de nachtopvang als op straat. Het is op deze aspecten dat men in de praktijk kan werken. Daarnaast geeft deze masterproef enkele aanbevelingen voor het beleid steunend op goede voorbeelden uit andere landen. Tot slot is het aan te raden dat onderzoek gebeurt naar andere categorieën van daklozen in Gent zodat er zich een volledig beeld van de groep vormt.

DANKWOORD

Deze masterproef kwam mede tot stand dankzij de kennis, inbreng, steun en raadgeving van verschillende personen. In de eerste plaats gaat mijn dank uit naar mijn promotor, professor I. Glorieux. Hij stond altijd klaar en gaf me de nodige ondersteuning en bruikbare feedback. Vervolgens wil ik ook de cel Lokaal Sociaal Beleid van Gent bedanken, en meer bepaald Eric Dirikx en Willem Gobeyn. Dankzij hen kreeg ik de kans dit onderzoek uit te voeren. Ook ontving ik via hen de nodige cijfergegevens van de nachtopvang. Ik wil hierbij Eric nog eens speciaal bedanken voor de vele goede hulp die hij gedurende het proces gegeven heeft. Ook wil ik professor L. De Donder bedanken voor de goede hulp via onder andere het vak 'thesisseminarie'. Tevens bedankt aan de wetenschapswinkel voor de opzet en opvolging van het onderzoek.

Verder zijn er nog enkele mensen die belangrijk waren om de doelgroep te bereiken. Daarom wil ik Karel Thys, Benoit en het overige personeel van de nachtopvang CAW Artevelde in Gent bedanken. Door hen kreeg ik de kans de nachtopvang beter te leren kennen en interviews af te nemen. Vervolgens wil ik vooral de bevraagde vrouwen hartelijk danken voor hun medewerking en openheid.

Tot slot wil ik mijn klasgenoten, ouders en kotgenoten bedanken voor hun steun, luisterend oor en ontspanning gedurende het schrijven van deze masterproef. Ik ben blij dat ik dit onderzoek kon doen en ik ben zeker en vast een ervaring rijker geworden.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	I
DANKWOORD	II
INHOUDSOPGAVE.....	III
LIJST MET TABELLEN	V
INLEIDING	VI

DEEL 1: LITERATUURSTUDIE

1.1	Dak- en thuisloosheid: een conceptualisering	1
1.1.1	Individueel, structureel of multicomplex?	1
1.2	De nachtopvang: een opvangvoorziening apart	4
1.2.1	Beschrijving nachtopvang Gent	4
1.2.1	Intenties van de nachtopvang	5
1.3	Een genderperspectief op dakloosheid.....	6
1.3.1	Transformatie in de samenstelling van de daklozenpopulatie	6
1.3.1.1	Een wijzigend profiel	6
1.3.1.2	Feminisering	6
1.3.2	Belang van een genderperspectief.....	8
1.3.3	Profielschets: een blik op dakloze vrouwen.....	8
1.3.4	Beleving van dakloosheid bij vrouwen.....	11
1.3.4.1	Verborgen door schaamte en angst.....	11
1.3.4.2	Hoe overleven?.....	12
1.3.4.3	Vrouwen met kinderen	12
1.3.4.4	Wensen voor nu en voor de toekomst.....	13
1.4	Onderzoeksvragen.....	13

DEEL 2: DATA EN METHODE

2.1	Kwantitatieve onderzoek	14
2.1.1	Dataverzamelmethode	14
2.1.2	Onderzoekseenheden	14
2.1.3	Meetinstrument	15
2.1.4	Analysemethode.....	15
2.2	Kwalitatieve onderzoek.....	15
2.2.1	Dataverzamelmethode	15

2.2.2	Onderzoekseenheden	16
2.2.3	Meetinstrument	16
2.2.4	Analysemethode.....	16
DEEL 3: RESULTATEN		
3.1	Socio-demografische kenmerken.....	17
3.1.1	Verschillen mannen en vrouwen.....	17
3.1.2	Verschillen personen met kinderen (mk) en personen zonder kinderen (zk).....	22
3.2	Ervaringen nachtopvang.....	25
3.3	Basisbehoeften	29
3.3.1	Voedsel	29
3.3.2	Kleding – Hygiëne	29
3.3.3	Dagbesteding.....	30
3.3.4	Geld	30
3.3.5	Gezondheid	31
3.3.6	Opvoeding	31
3.3.7	Als vrouw?	32
3.4	Sociaal netwerk	33
3.5	Toekomstperspectieven	33
DEEL 4: DISCUSSIE EN CONCLUSIE		
4.1	Bespreking	35
4.2	Praktische en beleidsaanbevelingen	37
4.3	Beperkingen eigen onderzoek.....	39
4.4	Aanbevelingen verder onderzoek	39
4.5	Conclusie	40
DEEL 5: LITERATUURLIJST		41
DEEL 6: BIJLAGEN		46

LIJST MET TABELLEN

Tabel 1: Thuisloosheid als gevolg van sociale uitsluiting	2
Tabel 2: ETHOS – Europese typologie van dakloosheid en sociale uitsluiting	3
Tabel 3: Socio-economisch profiel van de thuislozenpopulatie in percentages.....	9
Tabel 4: Bevraagde personen.....	16
Tabel 5: Geslacht	17
Tabel 6: Leeftijd naar geslacht	17
Tabel 7: Nationaliteit naar geslacht	18
Tabel 8: Laatste slaappleaats voor nachtopvang naar geslacht	19
Tabel 9: Slaappleaatsen voorbij maand naar geslacht.....	19
Tabel 10: Met wie in de nachtopvang naar geslacht	20
Tabel 11: Duur dakloosheid naar geslacht	21
Tabel 12: Problemen voorbij maand naar geslacht	21
Tabel 13: Leeftijd bij personen met of zonder kinderen	22
Tabel 14: Nationaliteit bij personen met of zonder kinderen.....	23
Tabel 15: Laatste slaappleaats voor nachtopvang bij personen met of zonder kinderen	23
Tabel 16: Slaappleaatsen voorbij maand bij personen met of zonder kinderen	24
Tabel 17: Duur dakloosheid bij personen met of zonder kinderen	24
Tabel 18: Problemen voorbij maand bij personen met of zonder kinderen	25

INLEIDING

Dak- en thuisloosheid is een maatschappelijk probleem dat altijd en overal heeft bestaan. Het is een actueel thema in onze huidige samenleving. Ook vandaag in België is het een belangrijk vraagstuk waarmee we geconfronteerd worden. Het aantal dak- en thuislozen in België werd in 2003 geschat op minstens 17.000 personen (De Decker, 2003). De problematiek komt vooral voor in grotere steden, waar dak- en thuislozen zich grotendeels vestigen (Van Menxel, Lescrauwaet, & Parys, 2004). Om betere oplossingen te zoeken voor een probleem, waar ook de stad Gent mee te maken heeft, wil de cel Lokaal Sociaal Beleid werk maken van een dak- en thuislozenbeleid voor hun stad. Hiervoor wensen ze meer zicht te krijgen op dak- en thuisloosheid in Gent. Daarom is het nodig dat het profiel van de dak- en thuislozen onderzocht wordt, alleen zo kunnen we weten wie ze zijn en kan het beleid bijgestuurd worden.

Het profiel van de dak- en thuisloze is de voorbije 25 jaar grondig gewijzigd. Steeds méér en andere categorieën uit de bevolking worden getroffen door dak- en thuisloosheid (Van Menxel et al., 2004). Een opvallende vaststelling die Van Menxel doet, is de feminisering van thuisloosheid. Deze trend wordt ook op Europees niveau waargenomen (Edgar & Doherty, 2001). In België was in 1982 18% van het geregistreerde cliënteel binnen de thuislozenzorg vrouw, in 2002 was dit enorm toegenomen tot 33% (Van Menxel et al., 2004). In 2009 was het aandeel vrouwen reeds gestegen tot 39% (Vranken, Campaert, De Boyser, & Dierckx, 2009).

In de literatuur worden de ervaringen en problemen van dak- en thuisloze mannen vaak als maatstaf gebruikt, terwijl verscheidenen erkennen dat de ervaringen van de vrouwen dikwijls verschillen van die van mannen (Marcus, 2003). Zo wijst ook Feantsa, European federation of national organisations working with the homeless, erop dat het thema 'gender' een gebied is dat minder vaak onderzocht wordt in het daklozenonderzoek, terwijl de ervaringen en noden van mannen en vrouwen geregeld verschillen (Young, 2010). Daarom gaan we onderzoeken wat de verschillen zijn tussen mannen en vrouwen die gebruikmaken van de nachtopvang.

In de huidige literatuur ontbreekt eveneens vaak de betekenisgeving van dak- en thuislozen en bestaat vooral kwantitatief onderzoek (Rokach, 2004). Vanuit de beleving van de vrouwelijke daklozen zelf, kunnen we de complexe situaties beter begrijpen en hoeven we ze niet langer te objectiveren, maar kunnen nieuwe oplossingen gezocht worden (Hoffman & Coffey, 2008). Dus na het profiel van de vrouwelijke gebruikers van de nachtopvang wat uitgebreider in beeld te brengen, willen we enkele vrouwen aan het woord laten, om meer zicht te krijgen op de specifieke noden en behoeften van de vrouwelijke dak- en thuislozen die gebruikmaken van de nachtopvang.

DEEL 1: LITERATUURSTUDIE

1.1 Dak- en thuisloosheid: een conceptualisering

1.1.1 Individueel, structureel of multicomplex?

Het is belangrijk om in dit onderzoek een duidelijk beeld te vormen bij het begrip dak- en thuisloosheid, zodat we een gepaste afbakening van de doelgroep kunnen maken. Wanneer we kijken in de literatuur, merken we dat dit geen gemakkelijke opdracht is. Voor de begrippen dak- en thuisloosheid bestaan verscheidene definities en benaderingen. Zo bestaan er verschillende visies op dak- en thuisloosheid, waar ofwel gekozen wordt voor een sociaal-psychologische invalshoek, ofwel voor een meer institutionele benadering (Van Menxel et al, 2004). Ook bijvoorbeeld Van Regenmortel (2006) onderkent een sociaal-psychologische visie en een meer sociologische visie. Bij deze eerste visie wordt de verklaring van thuisloosheid vooral gezocht bij persoonlijke en psychologische kenmerken van een individu. Het is dan een individueel probleem waarvan de basis bij de persoon zelf ligt (Hermans, De Coster, & Van Audenhove, 2007). De sociologische benadering kijkt eerder naar structureel-maatschappelijke factoren, zoals huisvesting, werkloosheid en sociale voorzieningen (De Boyser, Linchet, & Van Dijk, 2009; Van Regenmortel, 2006).

Tot de jaren 90 was de meer individuele, sociaal-psychologische benadering dominant, maar vanaf dan ontstaat meer aandacht voor de structurele invalshoek (Demaerschalk & Hermans, 2010; Van Regenmortel, 2006). Vaak bleef het echter bij een eenzijdige visie, terwijl tegenwoordig veel onderzoekers thuisloosheid als een multicomplex proces zien waar het gaat om een samenspel van individuele, sociale en maatschappelijke factoren (De Boyser et al., 2009; Van Regenmortel, 2006). Dit zien we bijvoorbeeld ook bij Van Menxel et al. (2004) die volgende omschrijving gebruikt voor thuisloosheid:

"Thuisloosheid is een proces van ontankering, waarmee een verlies of afwezigheid van sociale netwerken wordt bedoeld. Deze ontankering situeert zich zowel op het macroniveau (de samenleving met haar structuren, sociale bescherming, waarden, normen), het mesoniveau (met allerhande instituties, informele en formele sociale netwerken) en het microniveau (de individuele problematiek en/of de relationele problematiek met naasten)."

We moeten dus aandacht hebben voor zowel het micro-, meso- als macroniveau. Daarmee wijst hij op het belang van de samenhang van de sociaal-psychologische visie én de sociologische benadering (Van Menxel et al., 2004).

De echte kern van thuisloosheid ligt volgens Van Menxel et al. (2004) echter in de mechanismen van sociale uitsluiting. Vooral het structurele kader op macroniveau is volgens hem van belang, waarbij men kan worden uitgesloten op verschillende domeinen. Hij pleit uiteindelijk voor een integrale benadering, maar vanuit een structurele invalshoek. Het verband tussen sociale uitsluiting en dak- en thuisloosheid is een aspect dat bij meerdere auteurs terug te vinden is. Het OCMW bijvoorbeeld omschrijft thuisloosheid als een combinatie van verschillende problemen, waaruit blijkt dat thuisloosheid het gevolg is van processen van sociale uitsluiting. Maar ook op Europees

niveau blijkt dat het als een component van sociale uitsluiting wordt gezien (Edgar & Doherty, 2001). Zo beschouwt de European Observatory on Homelessness (2005) thuisloosheid eveneens als een vorm van sociale uitsluiting. Hierbij wordt dus vooral gekeken naar uitsluitingsmechanismen. Tabel 1 onderscheidt persoonlijke, relationele, institutionele en structurele factoren. Het is hierbij duidelijk dat het om een multicomplex probleem gaat.

Tabel 1: Thuisloosheid als gevolg van sociale uitsluiting (EOH, 2005)

	Factoren van sociale uitsluiting	Voorbeelden
Structureel	Economische veranderingen	Onzekere tewerkstelling en Werkloosheid
	Migratie	Racisme en xenofobie
	Selectiviteit van sociale bescherming	Voorwaardelijkheid van uitkeringen
Institutioneel	Gebrek aan generieke voorzieningen	Gebrek aan betaalbare woningen
	Gebrek aan specifieke voorzieningen	Onvoldoende opvangcapaciteit tussen welzijn en wonen, tussen welzijn en gezondheid
	Onvoldoende coördinatie	
Relationeel	Gezinssituatie	Kwetsbaarheid alleenstaanden
	Relationele situatie	Intra-familiaal geweld
	Beëindiging van relatie	Overlijden, echtscheiding
Persoonlijk	Gezondheid en handicap	Inclusief geestelijke gezondheid
	Verslaving	Drugs, alcohol, gokken
	Etniciteit	Kans op discriminatie
	Financiële problemen	Schulden
	Geslacht	
	Leeftijd	

1.1.2 De Ethos-typologie

Op basis van 1.1.1 kunnen we ervan uitgaan dat dak- en thuislozen een heterogene groep vormen. Aangezien we te maken hebben met een zeer heterogene doelgroep is een brede definitie noodzakelijk (Frazer & Marlier, 2009). Om onze begrippen in dit onderzoek af te bakenen, maken we daarom gebruik van een Europese typologie die ontwikkeld werd door Feantsa. De typologie ETHOS, Europese typologie over thuisloosheid en sociale uitsluiting op vlak van wonen, kijkt naar de leefsituatie of meer bepaald de woonsituatie om de verschillende classificaties te maken. Deze typologie wordt op Europees vlak gebruikt, zodat we tot een gemeenschappelijk begrip van de problematiek kunnen komen. Zo kan dak- en thuisloosheid op een eenduidige manier onderzocht worden en dit kan een hulpmiddel zijn voor beleidsdoeleinden. Deze typologie legt een grote focus op het huisvestingsperspectief, wat in Europa wel vaker het geval is. Hierbij moeten we bemerken dat dak- en thuisloosheid veel meer inhoudt dan een woonprobleem. Toch maakt het huisvestingsprobleem vaak de essentie uit en vormt het een belangrijk element van dak- en thuisloosheid, waarvoor oplossingsstrategieën nodig zijn (Van Menxel et al., 2004).

ETHOS veronderstelt dat 'het hebben van een '(t)huis' drie verschillende componenten vereist. Ten eerste dat iemand een voldoende huisvesting heeft voor zichzelf en zijn/haar gezin (fysieke domein). Vervolgens moet hij/zij de mogelijkheid hebben om privacy te hebben en sociale relaties aan te gaan (sociale domein). Tot slot moet hij/zij een wettelijke aansprakelijkheid kunnen maken op die ruimte (wettelijke domein). Wanneer een van deze domeinen ontbreekt, spreekt men van thuisloosheid (Feantsa, 2005). In tabel 2 wordt de ETHOS-typologie weergegeven.

Tabel 2: ETHOS – Europese typologie van dakloosheid en sociale uitsluiting (Feantsa, 2005)

		Operationele categorie	Leefsituatie	Definitie
Conceptuele categorie	DAKLOOS	1 Mensen zonder vaste verblijfplaats	1.1 Openbare ruimte of open lucht	Leven op de straat en in openbare ruimte, zonder vaste verblijfplaats
		2 Mensen in noodopvang	2.1 Nachtopvang	Mensen zonder vaste verblijfplaats die gebruik maken van de nachtopvang, laagdrempelige opvang
	THUISLOOS	3 Mensen in opvang voor thuislozen	3.1 Passantenverblijf	Opvang voor kortdurend verblijf
			3.2 Tijdelijke huisvesting	
			3.3 Huisvesting als overbruggingsperiode	
		4 Mensen in vrouwenopvang	4.1 Blijf-van-mijn-lijf huizen vrouwenopvang	Opvang voor vrouwen die slachtoffer zijn van huiselijk geweld, bedoeld voor kortdurend verblijf
		5 Mensen in opvang voor asielzoekers en immigranten	5.1 Tijdelijke opvang / Asielzoekerscentrum (AZC)	Immigranten in Asielzoekerscentra of tijdelijke opvang door hun verblijfsstatus
			5.2 Pension voor seizoenarbeiders	
		6 Mensen die binnenkort uit een instelling komen	6.1 Penitentiaire inrichting	Geen huisvesting beschikbaar voor vrijlating
			6.2 Medische instellingen (inclusief afkickcentra, psychiatrische ziekenhuizen etc)	Blijven langer door gebrek aan huisvesting
			6.3 Jeugdinrichtingen	Geen geïdentificeerde huisvesting (bijvoorbeeld door 18 ^e verjaardag)
	INSTABIELE HUISVESTING	7 Mensen die langdurig hulp krijgen (vanwege dakloosheid)	7.1 Woonzorg voor oudere daklozen	Langdurige verblijfplaats voor mensen die dakloos geweest zijn (meestal langer dan een jaar)
			7.2 Begeleid wonen voor mensen die dakloos zijn geweest	
		8 Mensen met een instabiele huisvesting	8.1 Tijdelijk bij familie of vrienden	Leven in tijdelijk conventionele huisvesting (niet uit vrije keuze)
			8.2 Zonder standaard huurcontract	Gebruiken van een woning zonder standaard huurcontract (niet kraken)
			8.3 Illegale bezetting van land	Bezetten van land zonder wettelijke rechten
	ONTTOEGEBARE HUISVESTING	9 Mensen die hun huis uit worden gezet	9.1 Uitgevoerd dwangbevel (huurhuis)	Wanneer procedures voor huissluiting in gang gezet zijn
			9.2 Terugnname bevel (koophuis)	Wanneer de hypotheekverstrekker het huis in beslag mag nemen
		10 Mensen die leven onder dreiging van huiselijk geweld	10.1 Gemeld bij politie	Wanneer de politie actie onderneemt om veiligheid voor slachtoffers van huiselijk geweld te garanderen
	ONTTOEGEBARE HUISVESTING	11 Mensen in tijdelijke / niet conventionele woningen	11.1 Camper / caravan	Niet bedoeld als standaard woonplaats
			11.2 Niet conventionele woonruimte	Tijdelijke schuilplaats (kraken)
			11.3 Tijdelijke aard	Roma, zigeuners, woonwagenbewoners
	ONTTOEGEBARE HUISVESTING	12 Mensen in ongeschikte huisvesting	12.1 Woning ongeschikt voor bewoning	Woonruimte die door landelijke wetgeving ongeschikt verklaard is voor bewoning
		13 Mensen die wonen in een extreem overbevolkt 'gebied'	13.1 Hoogste nationale norm van overbevolking	Bepaald als het overschrijden van de nationale dichtheidsnorm voor oppervlakte of bruikbare kamers

De onderzoekseenheden die we in deze masterproef onderzoeken, kunnen we als 'dakloos' aanduiden. Het gaat hier namelijk over mensen uit de tweede operationele categorie: mensen in nood- of nachtopvang. Een onderdeel van hun leefsituatie bestaat uit een laagdrempelige opvang. De definitie die hierbij door Feantsa (2005) gegeven wordt: 'Mensen zonder vaste verblijfplaats die gebruik maken van de nachtopvang, laagdrempelige opvang.' Maar deze categorie staat niet vast, aangezien deze mensen vaak een heel proces afleggen met verschillende verblijfplaatsen. De ene dag vallen ze misschien onder de classificatie 'dakloos' en de andere dag vallen ze onder de categorie 'thuisloos'.

1.2 De nachtopvang: een opvangvoorziening apart

1.2.1 Beschrijving nachtopvang Gent

Zoals voor het concept dak- en thuisloosheid bestaan voor de nachtopvang verschillende definities. Tussen landen bestaan dan ook verschillen betreffende de aard, het doel, de toegang en de vorm van het aanbod (Busch-Geertsema & Sahlin, 2007). Dit aanbod van de nachtopvang komt meestal neer op 'bed, bad en brood'. Mensen die een bed willen voor een rustige en veilige nacht kunnen er terecht, eveneens om te douchen en voor een kleine maaltijd of ontbijt (Demaerschalk & Hermans, 2010). Zo kent iedere nachtopvang zijn eigen invulling, ook die in Gent. Aangezien we onderzoek doen naar de gebruikers van de nachtopvang in Gent, zullen we even dieper ingaan op deze werking.

In Gent bestaan buiten het winterregime (15 december-15 maart) twee locaties voor acute nachtopvang: nachtopvang CAW en nachtopvang Huize Triest. In beide opvangcentra tezamen zijn er door de week 47 bedden en in de weekends 25 bedden beschikbaar (Lokaal Sociaal Beleid Gent, 2012). De behoefte voor de nachtopvang is groot, zoals blijkt uit de bijna permanente volle bezetting en het aantal weigeringen wegens capaciteitstekort (Versmesse, 2011). In 2010 maakten 1285 mensen gebruik van de nachtopvang (Versnick & Reynebeau, 2010). Daklozen mogen maximaal vijf nachten per twee weken gebruik maken van de nachtopvang. In de winterperiode is er een extra locatie met 40 bedden en 10 kinderbedden. Er is dan geen beperking in aantal nachten en men mag 's winters dus iedere nacht gebruikmaken van de nachtopvang. Om te kunnen overnachten, moet er telefonisch gereserveerd worden. De eerste keer dient dit te gebeuren door een hulpverlener. Er bestaan verschillende professionele organisaties die fungeren als toeleider naar de nachtopvang. Door het aantal nachten te beperken en door begeleiding te voorzien voor wie ernaar vraagt, proberen ze thuisloosheid meer structureel aan te pakken. De nachtopvang biedt onderdak vanaf 21u 's avonds en om 9u 's morgens is de opvang terug gesloten. De mensen krijgen een bed in een één- of meerpersoonskamer. Daarnaast is zowel een avondmaal -soep- als ontbijt te verkrijgen. Eveneens bestaat de mogelijkheid om zich te douchen (Lokaal Sociaal Beleid Gent, 2012). De voorzieningen die de nachtopvang van Gent aanbiedt, komen dus neer op de drie aspecten: bed, bad en brood.

Uiteraard is de nachtopvang niet de enige hulpvoorziening voor de dak- en thuislozen in Gent. Toch kunnen we de nachtopvang wegens specifieke kenmerken onderscheiden van andere

voorzieningen. Er zijn beperkte huisregels en er wordt geen begeleiding of dergelijke opgedrongen. De belangrijkste regel die geldt: men moet ieders nachtrust respecteren. Verder moeten drugs worden afgegeven en die krijgt men bij vertrek terug. Huisdieren zijn toegelaten en men mag onder invloed zijn. Agressie wordt echter niet getolereerd. Men hoeft geen identiteitskaart te tonen en de nachtopvang is gratis (Thys, 2006). Mensen met een chronische nood aan opvang kunnen tegen een kleine vergoeding terecht in de nachtopvang Plus in Gent (OCMW Gent, 2011).

1.2.1 Intenties van de nachtopvang

Zoals we kunnen lezen in het programma van het Lokaal Sociaal Beleid van Gent (2011-2013), moet de nachtopvang een opstap zijn naar de reguliere hulpverlening en maatschappelijke integratie (Versnick & Reynebeau, 2010). En zoals hierboven al aangegeven tracht men met dit aanbod thuisloosheid structureel aan te pakken. Over het doel en het belang van de nachtopvang bestaan echter tegenstrijdige visies.

Het ontstaan van de nachtopvang kan worden gekaderd binnen de Bed Bad Brood benadering (Versmesse, 2011). Dit BBB-project wil een oplossing bieden voor de beperkte opvangcapaciteit en wil daarnaast een doelgroep bereiken die door andere voorzieningen te weinig of niet bereikt wordt. De achterliggende visie: zorg ('care'), schadebeperking, het bieden van sociale aandacht ('presentie') primeert op interventie, probleemoplossing en behandelen ('cure'). Het doel is om laagdrempelige en breed toegankelijke opvang te bieden speciaal voor zij die buiten de reguliere thuislozenopvang dreigen te vallen (Hermans et al., 2007). Ook verder duidt Hermans et al. (2007) erop dat deze bed-bad-brood formule een belangrijke schakel is in het continuüm van zorgvoorzieningen. Het dient dan als een eerstelijnsvoorziening waardoor daklozen die nergens anders terecht willen of kunnen, toch bereikt worden.

De laagdrempeligheid van de nachtopvang zien sommigen als waardevol, terwijl anderen eerder kritiek geven op deze opvangvorm. Enkele mogelijke voordelen van deze laagdrempeligheid werden al in de vorige alinea duidelijk. Hiernaast geeft Thys (2006) ook enkele motieven of gunstige functies van de nachtopvang. Het zorgt voor een niet-paternalistische benadering met respect voor de autonomie van het individu. Eveneens garandeert de nachtopvang toegang tot de zorg voor iedereen. Bovendien kan het behoeften en problemen in het thuislozennetwerk opsporen. Hermans et al. (2007) wijst er ook nog op dat institutionele en culturele drempels door de laagdrempeligheid overwonnen kunnen worden.

Toch worden door Thys (2006) tegelijk negatieve aspecten gezien: er is een gebrek aan langetermijnvisies en structurele oplossingen. Ook zou de nachtopvang dienen om het dichtslippen van de thuislozenzorg op te vangen en om de daklozen uit het straatbeeld te houden.

1.3 Een genderperspectief op dakloosheid

1.3.1 Transformatie in de samenstelling van de daklozenpopulatie

1.3.1.1 Een wijzigend profiel

Bij verschillende auteurs vinden we terug dat de samenstelling van de daklozenpopulatie de voorbije decennia sterk is veranderd in Europa. Sommigen duiden op meer jongeren, meer vrouwen en meer mensen afkomstig van niet-Europese landen (Frazer & Marlier, 2009; Meert et al., 2003). Anderen wijzen op het groeiende aantal families, vrouwen en kinderen (Baptista, 2010; Minnery & Greenhalgh, 2007; Verlinde et al., 2010). Uit nog andere onderzoeken blijkt dat alleenstaande vrouwen met kinderen in de Europese Unie de sterkst groeiende categorie uitmaken (De Boyser et al., 2009; Jani, 2011; Schwartz, 2010). Ook in Vlaanderen is het profiel de laatste decennia grondig gewijzigd. Thuisloosheid wordt meer en meer een complex gegeven dat steeds meer en andere bevolkingsgroepen treft (Van Menxel et al., 2004).

De reden van deze 'nieuwe' groepen ziet men in diverse maatschappelijke ontwikkelingen (De Boyser et al., 2009; Paquette & Bassuk, 2009). Naast de rol van die globale ontwikkelingen ervaren ze volgens Van Menxel et al. (2004) uitsluiting uit de sociale zekerheid (leefloontrekkers, alleenstaande moeders, langdurig werklozen, jongeren zonder inkomen). Verder ondervinden ze risico's van nieuwe samenlevingspatronen (verlies van belang van het kerngezin, 'single' zijn als hype, echtscheidingen, nieuw samengestelde gezinnen, weglopers) of van de vermaatschappelijking of onaangepastheid van het instellingswezen.

Vele onderzoekers merken overigens op dat er een zichtbare verandering is in de samenstelling van de vrouwelijke daklozenpopulatie: jongere vrouwen en vrouwen van etnische minderheidsgroepen (Edgar & Doherty, 2001). Maar er is niet enkel een verandering van de samenstelling van dakloze vrouwen. Wat vooral opvalt, is de toename van het aantal vrouwen in de daklozenpopulatie: de 'vervrouwelijking' of 'feminisering' van dakloosheid (zie 1.3.1.2).

1.3.1.2 Feminisering

De meest opvallende trend, terug te vinden in de literatuur, is de feminisering van dakloosheid. De voorbije decennia is er een stijging van het aantal dakloze vrouwen (Baptista, 2010; Blow, De Groof, & Van Menxel, 2005; Jani, 2011; Meert et al., 2003; Meert et al., 2005; Van Doorn, 2005; Van Menxel et al., 2004; Vranken et al., 2009; Young, 2010; ...). In de tabel 3 op pagina 9 zien we dat het aandeel dakloze vrouwen in Vlaanderen tussen 1982 en 2010 gestegen is van 18% naar 39%. Let wel, de gegevens van 1982 en 2002 zijn afkomstig van een surveyonderzoek gebaseerd op een meting onder thuislozen die op een welbepaalde dag verbleven in een opvangcentrum of begeleid wonen. De cijfers van de recentere jaren (2005-2010) zijn echter gebaseerd op cliëntregistratie van alle cliënten die werden geregistreerd in de Centra Algemeen Welzijnswerk. Toch mogen we stellen dat er een opvallende toename is. Algemeen zegt men dat vrouwen een groter risico hebben op armoede en dus kwetsbaarder zijn voor dakloosheid (Edgar & Doherty, 2001; Minnery & Greenhalgh, 2007). Grosso modo signaleren we een drietal lijnen in de bestaande oorzaken voor de kwetsbaarheid van vrouwen.

Een eerste en meest voorkomende verklaring die gegeven wordt voor het toenemende aantal dakloze vrouwen is de impact van partnergeweld of familiaal geweld (Anderson et al., 2005; Blow et al., 2005; Feantsa, 2007a; Meert et al., 2005; Menger, Jezek, & Wolf, 2004; Rol, Toro, & Ortola, 1999; Sikich, 2008; Van Menxel et al., 2004; Zufferey, 2010). Van Menxel et al. (2004) wijst hierbij op de groeiende maatschappelijke gevoeligheid voor deze vormen van geweld. Vrouwen durven sneller melding te maken van hun problemen. Maar wanneer een vrouw haar man verlaat, kan ze vaak nergens heen. Zeker als het gaat om vrouwen met weinig middelen of ondersteunende netwerken (Jani, 2011). Voor de meeste vrouwen betekent een scheiding dan ook een flinke achteruitgang in inkomsten, aangezien ze financieel afhankelijk zijn van hun partner (Nuy & Brinkman, 2004).

De financiële factor is dan ook een tweede oorzaak die vrouwen kwetsbaar maakt voor dakloosheid. Vrouwen in geïndustrialiseerde landen zijn niet langer afhankelijk van hun man voor hun levensonderhoud. Vrouwen worden dus minder afhankelijk van hun man, wat wil zeggen dat ze volledig aangewezen zijn op zichzelf voor inkomsten (Sikich, 2008). Dit is echter een probleem. Vrouwen hebben immers veel minder kans op een vast en zeker inkomen door werk. Ze hebben een lagere tewerkstellingsgraad en daarbij lagere lonen (Fagan, Urwin, & Melling, 2006). Het feit dat vrouwen vaak minder verdienen, heeft verschillende redenen. Vooreerst is er een ongelijke genderverdeling van onbetaalde arbeid: vrouwen besteden veel meer tijd aan huishoudelijk werk en kinderopvang, waardoor ze minder tijd hebben om betaald werk te doen. Het gevolg daarvan is dat vrouwen vaker deeltijds en tijdelijk werk hebben, wat ze combineren met hun zorgverantwoordelijkheden (Bea, 2010; Martin, 2010). Vooral voor vrouwen met kinderen is de combinatie lastig. Het is waarschijnlijk dat vele vrouwen met kinderen geen kinderopvang kunnen veroorloven en zo dus moeten steunen op het welvaartssysteem omdat ze geen tijd vinden om te werken én voor hun kinderen te zorgen (De Boyser et al., 2009; Jani, 2011; Rol et al., 1999). Een volgende reden is dat vrouwen eveneens vaker types van werk doen die minder betaald worden (Martin, 2010). Daarnaast bestaat er een discriminatie tegenover vrouwen zowel in educatiemogelijkheden als op de arbeidsmarkt (Enders-Dragässer, 2010; Martin, 2010).

Een derde lijn die we vinden in de oorzaken van de toename van het aantal dakloze vrouwen heeft te maken met migratie. De verhouding tussen het aantal mannelijke en vrouwelijke vreemdelingen in België is ongeveer gelijk. Dit was niet altijd zo en komt door een vervrouwelijking sinds het begin van de jaren 90 (ADSEI, 2011 in Dierckx, Vranken, Coene, & Van Haarlem, 2011). Een reden wordt gezocht in de langere levensverwachting van vrouwen, waardoor zij een groter deel uitmaken. Ook is er een specifieke vrouwelijke migratie. Het is mede een gevolg van de gezinsherenigingen en huwelijksmigratie (Perrin & Schoonvaere, 2009). Meert et al. (2005) spreekt daarnaast over nieuwe migratiemotieven: vrouwen migreren niet langer alleen voor familiereünie. Ze komen meer en meer vanuit een individualistisch perspectief, hopen op betere levensomstandigheden. Het is tevens opvallend dat er steeds meer niet-Belgische daklozen zijn en dat het dan vooral om vrouwen gaat (zie 1.3.3).

1.3.2 Belang van een genderperspectief

Volgens Martin (2010) bestaat er genderblindheid omtrent thuisloosheid binnen de literatuur, het onderzoek, het beleid en de dienstverlening. Vele auteurs beamen dit en geven aan dat de genderdimensie niet voldoende aandacht krijgt (Baptista, 2010; Edgar & Doherty, 2001; Frazer & Marlier, 2009; Marcus, 2003; May, Cloke, & Johnsen, 2007; Rol et al., 1999; Young, 2010). Genderblindheid betekent dat de feitelijke verschillen in ervaringen van thuisloosheid zelden in aanmerking worden genomen (Martin, 2010). Toch is er een groeiende erkenning dat de ervaringen en noden van vrouwen verschillen van die van mannen (De Boyser et al., 2009; Edgar & Doherty, 2001; Feantsa, 2007b; Young, 2010). Dit vraagt ook om een andere behandeling. Men moet dus rekening houden met de diversiteit van 'groepen' daklozen, waarvan bijvoorbeeld bij vrouwen toch wel gelijke trends zijn terug te vinden in vergelijking met mannen (De Boyser et al., 2009; Edgar & Doherty, 2001). Een onderzoek naar de ervaringen van alleenstaande mannen, alleenstaande vrouwen en vrouwen met kinderen duidt bijvoorbeeld aan dat deze drie groepen verschillende noden hebben en dus verschillende interventies behoeven (Rol et al., 1999). Zonder een accuraat begrip van het fenomeen dakloosheid kunnen geen effectieve behandelingsprogramma's worden ontwikkeld. Dus het is belangrijk te begrijpen hoe vrouwen en vrouwen met kinderen verschillen van elkaar en van mannen (Rol et al., 1999). Maar we moeten daarbij opletten niet te veralgemenen. Er bestaat niet één enkele vrouwelijke daklozenpopulatie: ook dakloze vrouwen kennen een sterke heterogeniteit (Edgar & Doherty, 2001).

We merken toch dat het belangrijk is om voldoende aandacht te geven aan de genderdimensie. Omwille van het feit dat het aantal dakloze vrouwen toeneemt, is het dan ook belangrijk te kijken naar het genderperspectief. Daarom zullen we in 1.3.3 naar de profielverschillen tussen mannen en vrouwen kijken. Vervolgens nemen we de verschillende noden of ervaringen van vrouwen in 1.3.4 onder de loep.

1.3.3 Profielschets: een blik op dakloze vrouwen

Van Menxel et al. (2004) deed een onderzoek naar het profiel van dak- en thuislozen in Vlaanderen, die in april 2002 in een opvangcentrum of in het begeleid wonen verbleven. De verkregen cijfers werden vergeleken met een gelijkaardig onderzoek uit 1982. Bij het bekijken van het (gewijzigde) profiel van daklozen moeten we wel in het achterhoofd houden dat dé dakloze niet bestaat. Het is een heterogene groep, waarin iedereen anders is en een eigen verhaal heeft. Van Doorn (2005) meldt eveneens dat het om een heterogene groep gaat, maar ze wijst erop dat, wanneer we het profiel vergelijken met de algemene bevolking, de daklozen een relatief homogene categorie vormen.

We gebruiken het onderzoek van Van Menxel als leidraad, steeds aangevuld met recentere gegevens en/of internationale tendensen. Eveneens zullen we steeds even toespitsen op vrouwen. In tabel 3 zien we alvast enkele opmerkelijke cijfers. We zullen later dieper op verschillende determinanten ingaan. Zoals reeds eerder vermeld, zijn de gegevens methodologisch niet volledig vergelijkbaar. De gegevens uit 1982 en 2002 zijn afkomstig van een surveyonderzoek, terwijl de

gegevens van de volgende jaren gebaseerd zijn op een cliëntregistratie op de werkvloer (Vranken et al., 2009).

Tabel 3: Socio-economisch profiel van de thuislozenpopulatie in percentages, Vlaanderen 1982-2010. (ADSEI, 2012; Dierckx et al., 2011; Van Menxel et al., 2004)

Kenmerken	1982	2002	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Inwoners Vlaanderen (2010)
Vrouwen	18%	33%	36%	37%	33%	38%	39%	39%	50,7%
Jonge thuislozen < 30 jaar	50%	41%	51%	51%	52%	48%	48%	51%	34%
Thuislozen 30-50 jaar	31%	40%	34%	38%	34%	35%	35%	33%	28,1%
Oudere thuislozen > 50 jaar	19%	17%	13%	13%	14%	17%	18%	16%	37,9%
Allochtonen	9%	15%	30%	31%*	27%	25%	25%	27%	6,4%
Ongehuwden	66%	57%	65%	65%	66%	65%	64%	65%	/
Gescheiden	13%	20%	19%	20%	19%	21%	21%	22%	/

* In 2004 gemeten volgens definitie ECM, minderhedendecreet; vanaf 2005 volgens "origine" gedefinieerd als "Eén van beide ouders of grootouders is geboren buiten België." Het gaat hier om een ruime definiëring.

Leeftijd

In tabel 3 zien we dat er in de leeftijd enkele schommelingen hebben plaatsgevonden de voorbije jaren. Wanneer we echter 1982 tegenover 2010 plaatsen, blijkt dat er weinig verschil is tussen het aandeel in de leeftijdscategorieën. Opvallend hierbij is wel dat de helft van de daklozenpopulatie jonger is dan 30 jaar. Dit terwijl we kunnen berekenen dat in 2010 de min 30-jarigen in de volledige populatie van Vlaanderen 34% uitmaken (ADSEI, 2012). Voor de opvallende thuislozenproblematiek bij jongeren vinden OCMW's doorgaans een verklaring in de slechte thuissituatie en de hoge huurprijzen (De Boyser et al., 2009). Ook wijst De Boyser et al. (2009) op de verslechtering van het sociaaleconomische klimaat, waardoor meer jongeren en vooral laaggeschoolden, uitsluiting ondervinden.

Wanneer we het verschil tussen mannen en vrouwen onder de loep nemen, onderkennen meerdere studies dat dakloze vrouwen vaak jonger zijn dan de mannenpopulatie. Op Europees niveau komt dakloosheid bij jongeren steeds meer voor bij vrouwen volgens Edgar en Doherty (2001) en Sikich (2008). Ook Van Menxel et al. (2004) stelde in Vlaanderen vast dat dakloze vrouwen veelal jonger zijn dan mannen. Een recenter onderzoek in Brussel (La Strada, 2012) merkte eveneens op dat vrouwen gemiddeld jonger zijn dan mannen.

Nationaliteit

Vandaag zorgt de globalisatie voor een internationale arbeidsmarkt en wereldwijde migraties. Dit beïnvloedt sterk de daklozenpopulatie in de EU (Meert et al., 2003). Het aantal allochtone mensen in de daklozenpopulatie neemt sterk toe (Brackez, 2011; De Boyser et al., 2009). Migranten zijn immers kwetsbaarder voor sociale uitsluiting, zoals bij de toegang tot de arbeidsmarkt. (Brackez, 2011, Fagan et al., 2006; Minnery & Greenhalgh, 2007). Ze zijn benadeeld door een combinatie van economische en sociaal-culturele factoren: taalbarrières, slechte educatie of kwalificaties die

niet erkend worden, ras-discriminatie of xenofobie, en beperkte en economische rechten (Fagan et al., 2006).

In Vlaanderen is die internationalisering of globalisering van de daklozenpopulatie ook waar te nemen in vergelijking met 1982. In 1982 was 9% van de daklozen van niet-Belgische nationaliteit, terwijl dit in 2002 opliep tot 15%. Marokko is het belangrijkste herkomstland (Van Menxel et al., 2004). We lezen af uit tabel 3 dat in 2010 reeds 27% van de daklozen een niet-Belgische nationaliteit heeft. Dit is veel aangezien we uit cijfers kunnen afleiden dat slechts 6,4% van de bevolking in Vlaanderen een vreemde nationaliteit heeft (ABB & SVR, 2012).

Wanneer we vrouwen en mannen vergelijken, blijkt dat de niet-Belgische populatie veel vaker uit vrouwen bestaat (van Menxel et al., 2004). Vooral vrouwen jonger dan 30 jaar vertegenwoordigen de niet-Belgische daklozen in België (Meert et al., 2003). Dit bewijst volgens Meert et al. (2003) de aanname dat Marokkaanse vrouwen die gedwongen worden in gearrangeerde huwelijken, meer en meer hun weg vinden naar vrouwenvluchthuizen als ze huwelijksproblemen ervaren. Migratie is bovendien een extra complexiteit voor vrouwen, aangezien niet-Belgische vrouwelijke daklozen nog unieke en verschillende problemen hebben: ver van hun sociale netwerk, taal- en culturele barrières en soms twijfelachtig staatsburgerschap (Sikich, 2008). Vrouwen van een etnische of culturele minderheid hebben dan ook vaak een andere ervaring dan overige vrouwen (Jani, 2011).

Gezin

Meestal zijn daklozen alleenstaand of maken ze een relatiebreuk door. Toch woonden 69% van de mannen en 91% van de vrouwen ooit in een gezin. Hoewel de opvang van gezinnen beperkt blijft, zijn er de voorbije jaren toch meer koppels en gezinnen in de thuislozenzorg (Van Menxel et al., 2004). Ook 25% van de OCMW's nemen een toename van het aantal gezinnen met kinderen waar. Ze maken hierbij nog melding van de specifieke problemen van allochtonen (De Boyser et al., 2009). Koppels blijven echter zeldzaam en er zijn niet veel opvangplaatsen voor een gemengd publiek.

Het gaat dus meestal om alleenstaande ouders. Zij hebben grotere kans op armoede dan andere mannen en vrouwen aangezien ze enige broodwinner zijn (Fagan et al., 2006). Dat er meer alleenstaande moeders met kinderen zijn, constateerden we reeds wanneer we spraken over het wijzigende profiel (1.3.1.1). Fagan et al. (2006) deed onderzoek in 30 landen en concludeert dat 80 tot 95% van alle alleenstaande ouders vrouwen zijn. Meestal gaat het daarbij om jonge vrouwen (Feantsa, 2007b). Ook in Vlaanderen zou 69% van de dakloze vrouwen kinderen hebben tegenover 31% van de mannen. Van de dakloze vrouwen met kinderen is 85% vergezeld van hun kinderen in tegenstelling tot 53% van de mannen. Drie vierde zou zelfs vergezeld zijn door drie of meer kinderen (Van Menxel et al., 2004).

Duur dakloosheid

Over de duur van dakloosheid zijn zeer uitlopende cijfers te vinden en dit is vaak ook verschillend van instelling tot instelling en van persoon tot persoon. In het onderzoek van Van Menxel et al. (2004) hebben 68,4% van de daklozen een verblijfsduur van minder dan één jaar. Een

verblijfsduur van één à drie maanden kwam het meeste voor. Bij La Strada in Brussel (2012) merkte men op dat de duur van de verblijven van vrouwen, en specifiek van die met kinderen, veel korter is dan die van mannen. Het gaat hierbij dus om de verblijfsduur in een bepaalde organisatie, wat niets zegt over de reële duur van de dakloosheid.

Problemen

Daklozen kampen dikwijls met vele problemen. De meest vernoemde problemen zijn: een woonprobleem, financiële of administratieve problemen, dakloosheid en relationele problemen (Van Menxel et al., 2004). Ook hier werd een verschil vastgesteld tussen mannen en vrouwen. Ze kennen zichzelf een andere oorzaak toe. Mannen duiden vooral op materiële problemen (verlies van werk, uithuiszetting of financiële problemen), terwijl vrouwen eerder op relationele oorzaken wijzen (Phillipot & Galand, 2004). Intra familiaal geweld wordt, zoals gezegd, dan ook gezien als een belangrijke oorzaak van dakloosheid bij vrouwen.

1.3.4 Beleving van dakloosheid bij vrouwen

Zoals we in 1.3.2 al aangaven, hebben mannen en vrouwen uiteenlopende ervaringen en noden. Het proces van dakloosheid verloopt voor mannen en vrouwen niet op dezelfde manier (Blow et al., 2005; Menger et al., 2004). Ze bevinden zich dan ook in verschillende situaties, waardoor er verdeelde meningen en betekenissen ontstaan (Marpsat, 2008 in Baptista, 2010). Bijgevolg hebben ze meestal verschillende noden en voorkeuren (Acosto & Toro, 2001).

1.3.4.1 Verborgen door schaamte en angst

Vooreerst zien we dat een typische vorm van dakloosheid bij vrouwen 'verborgen' dakloosheid is (Baptista, 2010; Edgar & Doherty, 2001; Jani, 2011; Martin, 2010). Verborgen dakloosheid betekent dat vrouwen coping-mechanismen toepassen die hun situatie verbergen. Vrouwen willen het stigma vermijden, maar willen zichzelf ook beschermen (Edgar & Doherty, 2001). Ze zullen minder snel buiten slapen. Het is immers erg gevaarlijk voor vrouwen om buiten te slapen en als ze dit doen, gebeurt het op een verborgen of andere manier dan bij mannen. Ze zoeken niet-publieke plaatsen, waar voorbijgangers en andere daklozen hen niet kunnen vinden. Ze proberen ook om overdag te slapen in plaats van 's nachts in bijvoorbeeld galerijen, musea en bus- of treinstations (Martin, 2010). We kunnen hieruit dus grosso modo twee redenen onderscheiden voor de verborgenheid. Enerzijds merken we een soort schaamtegevoel op, maar anderzijds ook een gevoel van onveiligheid.

Het gevoel van onveiligheid is vaak niet onterecht. Vrouwen gaven in onderzoek aan zich kwetsbaar te voelen voor de gevaren op straat en onderzoekers vonden ook grote aantallen van seksueel geweld en intimidatie tegenover vrouwen (Huey & Berndt, 2008). Dit gebeurt echter niet enkel op straat. Zo is er in shelters eveneens een onveiligheidsgevoel bij vrouwen ontstaan (Walsh, Rutherford, & Kuzmak, 2009).

Bijgevolg blijken vrouwen naast de straat ook de daklozenaccommodatie te vermijden (Edgar & Doherty, 2001; Walsh et al., 2009). Redenen hiervoor kunnen we dus eveneens zoeken bij de schaamte- of onveiligheidsgevoelens. Vele vrouwen verkiezen om bij familieleden of vrienden te

blijven wanneer ze geen geschikte woning vinden, terwijl anderen in misbruikrelaties blijven om shelters te vermijden (Acosto & Toro, 2001). Vrouwen hebben dan ook vaker een ruimer sociaal netwerk om op terug te vallen dan mannen (Blow et al., 2005; Meert et al., 2005). Toch moeten steeds meer vrouwen een beroep doen op opvangcentra (Blow et al., 2005).

1.3.4.2 Hoe overleven?

De financiële situatie van daklozen is in het algemeen ongunstig. Velen hebben geen inkomen en geen werk en hun grootste inkomstenbron is een bijstandsuitkering. Toch vormt het verkrijgen van deze uitkeringen ook vaak een moeilijkheid. Daarnaast hebben sommige daklozen een schuldenlast (Meert et al., 2005). Zoals we reeds zagen, is de financiële factor voor vrouwen dikwijls een probleem door hun positie op bijvoorbeeld de arbeidsmarkt. Zowel mannen als vrouwen moeten op zoek naar overlevingsstrategieën. Het is immers niet goedkoop om op straat te leven en een vaak voorkomende verslaving aan drugs of alcohol zorgt voor verdere tekorten. Men gaat op zoek naar voedsel, kleding, onderdak en vervoer dat gratis is (Meert et al., 2005).

Naast geld blijkt ook het hebben van een sociaal netwerk een niet te onderschatten factor om te overleven. We zagen reeds dat het sociale netwerk van vrouwen vaak uitgebreider is dan dat van mannen, waardoor zij hier meer op kunnen rekenen (Blow et al., 2005; Edgar & Doherty, 2001). Hoe langer men in een situatie van dakloosheid zit, hoe minder contacten men heeft met familie en vrienden buiten de daklozengroep. Er wordt ook een link gezien tussen een zwak sociaal netwerk en een zwakke positie op de arbeids- en huizenmarkt (Meert et al., 2005).

1.3.4.3 Vrouwen met kinderen

We zagen al dat dakloze vrouwen dikwijls kinderen hebben. Dit vraagt extra aandacht want uit onderzoek blijkt dat noden van ouders met kinderen die dakloos zijn, sterk verschillen van kinderloze daklozen (Acosto & Tora, 2001; Jani, 2011). Er is een ondergebruik van diensten door dakloze vrouwen en hun kinderen omdat er een discrepantie is tussen de diensten en de noden van dakloze families (Acosto & Tora, 2001; Edgar & Doherty, 2001; Jani, 2011). Ook in Gent merken ze dat gezinnen met kinderen relatief weinig gebruikmaken van de bestaande voorzieningen (Versnick & Reynebeau, 2010). Opvangtehuizen en huurhuizen zijn niet altijd aangepast voor gezinnen, en zeker grote gezinnen zijn hier kwetsbaar (De Boyser et al., 2009). Verder willen vrouwen het leven van hun kinderen niet ontwrichten en hen beschermen door niet steeds in veranderende omgevingen en shelters te verblijven (Walsh et al., 2009). Het gedrag van vrouwen is volgens De Boyser et al. (2009) "veerkrachtig": ze laten zich niet gaan, omdat ze hun kinderen willen beschermen. Soms hebben vrouwen met kinderen voordelen. Ze hebben meer welvaartsbescherming en informele steun en meer kansen op specifieke programma's zodat ze niet op straat moeten leven (Meert et al., 2005; Marpsat, 2008 in Baptista, 2010). Vele moeders worden tijdens hun dakloosheid ook gescheiden van hun kinderen (Paquette & Bassuk, 2009).

1.3.4.4 Wensen voor nu en voor de toekomst

Met de wensen voor nu bedoelen we de noden van vrouwen die gebruikmaken van shelters. Uit een onderzoek komt vooral de nood aan privacy naar voren. Velen wijzen op het ongemak om met meerdere personen een kamer te moeten delen. Ze willen het liefst met zo weinig mogelijk op de kamer of een individuele kamer. Persoonlijke ruimte en privacy, maar ook een gevoel van waardigheid zouden voor de vrouwen meer mogelijkheden bieden om aan hun persoonlijke problemen tegemoet te komen (Walsh et al., 2009). Andere fysieke verbeteringen die in dit onderzoek door de vrouwen aangehaald werden, waren voorzieningen voor kinderen, ontspannings- of leerruimtes, waskamers, voorzieningen voor personen met een handicap en kamers waar men het geloof kan beoefenen (Walsh et al., 2009). May, Cloke & Johnsen (2007) wezen ook nog op het belang van hygiëne bij vrouwen. Het is voor hen immers een methode van zelfbescherming om net gekleed en proper te zijn. Dit duiden zij ook aan als reden om het slapen op straat te vermijden.

Als we het dan hebben over de wensen voor de toekomst, spreken we over toekomstperspectieven die de vrouwen hebben. Ook hier blijkt een duidelijk man-vrouwverschil te kunnen zijn. Menger et al. (2004) trokken enkele conclusies uit hun onderzoek. Samengevat zijn vrouwen veel bezig met hun toekomst en maken ze veel plannen die ze ook uitvoeren. Ze hebben hierbij veel aandacht voor het belang van de kinderen en willen een onafhankelijk, zelfstandig bestaan uitbouwen met een eigen woning. Het grootste contrast was te vinden tussen situaties van vrouwen én die van mannen die al jarenlang dakloos waren en die zich erbij neergelegd hadden en nog weinig verwachtingen hadden (Menger et al., 2004).

We hebben nu heel wat verschillen tussen mannen en vrouwen blootgelegd. Om echter tegemoet te komen aan de noden en behoeften van dakloze vrouwen, is het belangrijk te erkennen dat ook de ervaringen van dakloosheid variëren van vrouw tot vrouw wegens uiteenlopende identiteiten. May et al. (2007) en Edgar & Doherty (2001) wijzen erop dat een effectief sociaal beleid de heterogeniteit van de noden van vrouwen moet herkennen en adresseren, met aandacht voor de individuele ondersteuningsnoden. Zoals gezegd bestaat dé dakloze niet, dus dé dakloze vrouw bestaat ook niet.

1.4 Onderzoeksvragen

De literatuurstudie toont aan dat er de laatste decennia een wijziging is in de samenstelling van de daklozen. Opvallend is vooral de feminisering (Baptista, 2010; Jani, 2011; Meert et al., 2003, Van Menxel et al., 2004;...). In het daklozenonderzoek wordt meestal niet gekeken vanuit genderperspectief, terwijl er toch verschillen zijn tussen mannen en vrouwen (Baptista, 2010; Edgar & Doherty, 2001; Frazer & Marlier, 2009; Young, 2010; ...). Eveneens zijn er verschillen tussen personen met kinderen of zonder kinderen (Paquette & Bassuk, 2009). Daarnaast ontbreekt kwalitatief onderzoek, waarbij betekenisverlening centraal staat (Hoffman & Coffey, 2008; Rokach, 2004).

Uiteindelijk willen we een duidelijker beeld van wie de gebruikers van de nachtopvang in Gent zijn. Deze studie tracht aan vernoemde knelpunten en vragen tegemoet te komen en wil een antwoord formuleren op volgende onderzoeksvragen:

- 1) Wat is het individuele profiel van de vrouwelijke gebruikers van de nachtopvang in Gent?
- 2) Is er een verschil tussen het mannelijke en vrouwelijke profiel van de gebruikers van de nachtopvang in Gent?
- 3) Is er een verschil tussen het profiel van gebruikers van de nachtopvang in Gent met kinderen en de gebruikers van de nachtopvang in Gent zonder kinderen?
- 4) Welke noden ervaren de vrouwelijke gebruikers van de nachtopvang in Gent? (kwalitatief)

Het profiel uit onderzoeksvragen 1, 2 en 3 bestaat uit volgende gegevens:

geslacht - leeftijd - nationaliteit - laatste slaappleats voor de nachtopvang - verblijfplaatsen voorbij maand - met wie in de nachtopvang - duur dakloosheid - problemen afgelopen maand

DEEL 2: DATA EN METHODE

Zoals we in het vorige deel zagen, zijn onderzoeksvragen 1,2 en 3 kwantitatief van aard en onderzoeksvraag 4 kwalitatief. In dit deel bestaat dan ook een onderscheid tussen het kwantitatieve en het kwalitatieve gedeelte.

2.1 Kwantitatieve onderzoek

2.1.1 Dataverzamelmethode

De verschillende data waren reeds verzameld. We hebben dus te maken met een onderzoek met bestaande gegevens, die we digitaal verkregen. Steeds wanneer iemand zich aanmeldt bij de nachtopvang, krijgt hij of zij een vragenlijst van tien vragen. Zo waren in dit onderzoek de antwoorden van 2062 vragenlijsten beschikbaar, ingevuld door gebruikers van de nachtopvang in Gent tussen 1 december 2011 en 31 augustus 2012. De gegevens gaf de stad Gent ter beschikking in een Excel-bestand. Hiervoor werd een gebruiksovereenkomst ondertekend om de privacy van de gegevens te waarborgen.

2.1.2 Onderzoekseenheden

Onze onderzoekspopulatie bestaat uit de gebruikers van de nachtopvang in Gent. Onze onderzoekseenheden zijn dus de 2062 gebruikers van de nachtopvang tussen december 2011 en augustus 2012. Van deze 2062 gebruikers waren er 505 vrouwen. Bij de eerste drie onderzoeksvragen komen de onderzoekseenheden overeen met de gehele populatie. Er werd hierbij geen steekproef genomen en alle gegevens van de populatie zijn verwerkt. Uiteraard kwam non-respons wel voor en zijn er onvolledige lijsten. Onderzoeksvraag 1 spitst zich enkel toe op een deel van de populatie, namelijk enkel op de vrouwelijke gebruikers van de nachtopvang.

2.1.3 Meetinstrument

Als meetinstrument werd gebruikgemaakt van een gestructureerde vragenlijst van tien vragen. De vragen bevatten een groep kerngegevens die de studie Measuring Homelessness voorstelde. Het gaat over variabelen die men over heel Europa zou moeten verzamelen. Op deze manier kan eenduidige informatie over het profiel van daklozen in Europa vergaard worden (Edgar et al., 2007). De gegevens die met deze tien vragen bekomen worden, bevatten demografische kenmerken (leeftijd en geslacht), de nationaliteit en migratieachtergrond (geboorteland), samenstelling van de dakloze huishoudens, hun accommodatiesituatie (direct voor de periode van de dienstverlening en op het moment van de dataverzameling), de duur van de (huidige) dakloosheid en de redenen voor de (laatste) dakloosheid (Edgar et al, 2007). Eveneens wordt gevraagd naar hun problemen van de voorbije maand. De vragenlijst is te raadplegen in bijlage 1.

2.1.4 Analysemethode

De gegevens van het kwantitatieve onderzoeksdeel verwerkten we met SPSS 20.0. Dit programma kan statistische analyses uitvoeren. De gebruikte methode hangt af van het soort onderzoeksvraag. De eerste onderzoeksvraag is een frequentieonderzoeksvraag. Daarom maakten we frequentietabellen met procentvermeldingen van de gegevens van de mannelijke en vrouwelijke gebruikers van de nachtopvang. Bij de tweede en derde onderzoeksvraag vormden we kruistabellen, aangezien we te maken hebben met een verschilonderzoeksvraag. We vergelijken hier namelijk twee groepen, mannen en vrouwen, op meerdere eigenschappen (Baarda & de Goede, 2006). Vervolgens maakten we ook kruistabellen waarin we een vergelijking maakten tussen personen met of zonder kinderen. De tabellen geven steeds de kolompercentages weer. Om de samenhang tussen enerzijds geslacht of het hebben van kinderen en anderzijds de overige variabelen te berekenen, maakten we gebruik van de associatiemaat Lambda. Lambda geeft de proportie voorspellingsverbetering wanneer je een onafhankelijke veranderlijke gebruikt om de afhankelijke te voorspellen (MCO/BS, 2013).

2.2 Kwalitatieve onderzoek

2.2.1 Dataverzamelingsmethode

Om de vierde onderzoeksvraag te beantwoorden, werd een kwalitatieve onderzoeksmethode gebruikt. We deden hierbij semi-gestructureerde interviews. Op deze manier konden we ingaan op achterliggende motieven, meningen, wensen en behoeften van de doelgroep. Dit diende als verdieping op het kwantitatieve gedeelte. Om tot interviews te komen, draaiden we zes momenten mee als vrijwilligster in de nachtopvang van Gent zodat we de context leerden kennen en vertrouwen konden krijgen. Vervolgens stelden we ons op als interviewers. Zo brachten we twee weken in januari 2013 door in de nachtopvang van Gent, waarbij we ons steeds verplaatsten tussen de nachtopvang in de Gasmeterlaan en de nachtopvang in de Academiestraat. Op die manier zijn er zeven vrouwelijke gebruikers van de nachtopvang bevraagd. In 2.2.2 staat een overzicht van de bevraagde personen. We vroegen steeds toestemming om het interview op te nemen en verzekerden hun anonimiteit. Ieder interview kende een ander verloop afhankelijk van

de respondent. Sommigen antwoordden heel kort, terwijl anderen veel afwaken van de vraag. Naast de interviews bekwamen we ook informatie via onze observaties en informele gesprekken.

2.2.2 Onderzoekseenheden

Bij dit kwalitatieve deel hadden we interesse voor de vrouwelijke gebruikers van de nachtopvang. We deden interviews in de nachtopvang van CAW Artevelde in Gent. Deze vonden zowel plaats in de nachtopvang van de Gasmeterlaan als in de Academiestraat. Iedere avond keken we op de aanwezigheidslijst van de twee nachtopvangen. Zo kon op een doelgerichte manier te werk gegaan worden. Vaak ging het elke nacht om dezelfde vrouwen en hadden we dus een zicht op de bereidheid en mogelijke taalbarrière. De gegevens hier bekomen, zijn niet representatief voor de gehele populatie. In tabel 4 volgt een lijstje van de bevraagde personen. In bijlage 2 wordt een uitgebreider kader gegeven. Alle respondenten spraken goed Nederlands, behalve Jasmine. Zij was afkomstig uit Albanië. Bij dit interview hielpen haar twee zonen om mijn vragen te vertalen. Ze antwoordde dan zelf zo goed mogelijk in het Nederlands.

Tabel 4: Bevraagde personen

Fictieve naam van bevraagde personen	Leeftijd	Locatie interview	Met wie in nachttopvang?
Melissa	33 jaar	Academiestraat	Vriend
Aline	+/- 30 jaar	Gasmeterlaan	Vriend
Sarah	+/- 30 jaar	Academiestraat	Alleen (met vriend?)
Jasmine	+/- 42 jaar	Academiestraat	2 zonen (en man)
Yvonne	55 jaar	Academiestraat	Vriend
Laura	23 jaar	Gasmeterlaan	Vriend
Hilde	55 jaar	Gasmeterlaan	Alleen

2.2.3 Meetinstrument

Bij de individuele interviews werd een topiclijst gebruikt. Deze hield rekening met de bekomen informatie uit de literatuurstudie. Vooreerst bevroegen we de vrouwen naar het gebruik van hulpverlening. Ervaringen van zowel de nachtopvang als van andere voorzieningen werden hierbij aangehaald. We gingen hierbij ook in op motieven en aanbevelingen van de respondenten. Een tweede topic bevatte manieren hoe ze in hun basisbehoeften voorzagen. Hierbij bevroegen we ook voor- en nadelen en aanbevelingen. Vervolgens gingen we dieper in op het sociale netwerk en de potentiële steun waarover de vrouwen beschikten. Daarnaast keken we of vrouwen nog bijzondere noden of behoeften hadden. Ten slotte wilden we meer weten over de toekomstperspectieven van de bevraagden. Naast deze hoofdtokens probeerden we ook meer info te verkrijgen over het profiel zoals de leeftijd, nationaliteit, gezinssamenstelling, duur van dakloosheid en de reden van dakloosheid. De topiclijst is terug te vinden in bijlage 3.

2.2.4 Analyse methode

Eerst werden de interviews letterlijk uitgetypt. Aan de hand van de topiclijst hebben we de bekomen teksten gelabeld. Zo werden de tekstfragmenten in verschillende kleuren overeenkomstig met de labels gefluoresceerd. We gebruikten hiervoor volgende kernlabels: hulpverlening (nachttopvang – overige), basisbehoeften, sociaal netwerk, toekomstperspectieven. Gebruikte

sublabels bij dit eerste kernlabel waren motieven, positief en negatief. Sublabels bij de basisbehoeften waren voedsel, dagbesteding, geld/werk, kleding/hygiëne, gezondheid en opvoeding. Na het labelen, plaatsten we de tekstfragmenten in tabellen zodat een overzicht per label en respondent ontstond. Deze labels dienden als basis voor het opstellen van de structuur van de rapportering. We gingen hierbij cyclisch-iteratief te werk. We moeten hierbij rekening houden met de invloed die we als onderzoeker bij de kwalitatieve analyse kunnen uitoefenen.

DEEL 3: RESULTATEN

3.1 Socio-demografische kenmerken

3.1.1 Verschillen mannen en vrouwen

Tabel 5: Geslacht (N=2062)

Geslacht	N=aantal	%
Man	1557	75,5
Vrouw	505	24,5
Totaal	2062	100

We beschikken over gegevens van 2062 gebruikers van de nachtopvang in Gent tussen 1 december 2011 en 31 augustus 2012. Bijna 25% van deze gebruikers bestond uit vrouwen. Hierbij merken we dat de feminisering in de daklozenpopulatie in de nachtopvang minder opmerkelijk is dan terug te vinden in de literatuur. We zagen namelijk dat in Vlaanderen in 2010 het aandeel vrouwen 39% van de thuislozenpopulatie uitmaakte. Die 39% bekwam men door de cliëntregistratie van onder andere de nachtopvang. We zouden dus kunnen afleiden dat de vrouwen minder snel terechtkomen in de nachtopvang, maar eerder gebruikmaken van de andere voorzieningen. Hierbij moeten we wel bemerken dat we cijfers vergelijken uit een Vlaamse context met een stedelijke context, zoals Gent.

Tabel 6: Leeftijd naar geslacht (N=1757; Man: 1284, Vrouw: 473)

Leeftijd	Geslacht		
	Man	Vrouw	Totaal
Jonger dan 20 jaar	16,9%	42,7%	23,8%
20 jaar tot 29 jaar	16,5%	12,7%	15,5%
30 jaar tot 39 jaar	26,7%	20,3%	25,0%
40 jaar tot 49 jaar	24,6%	17,8%	22,8%
50 jaar tot 59 jaar	12,1%	4,2%	10,0%
Ouder dan 60 jaar	3,1%	2,3%	2,9%

Wanneer we kijken naar de leeftijdsverschillen tussen mannen en vrouwen, valt heel sterk op dat 42,7% van de vrouwen jonger is dan 20 jaar. Dit in tegenstelling tot de mannen waar slechts 16,9% jonger is dan 20 jaar. Een mogelijke verklaring voor dit grote verschil kunnen we afleiden uit tabel 10. Daarin zien we dat 39,8% van de vrouwen met ouders in de nachtopvang verblijft, wat er dus op wijst dat een groot aantal van de vrouwen kinderen zijn. Het feit dat vrouwen veelal jonger zijn, stemt overeen met de gegevens uit de literatuurstudie. Verder zijn de leeftijdsgroepen binnen geslacht ongeveer gelijk verdeeld, rekening houdend met het grote percentage vrouwen jonger dan 20 jaar. We berekenden een Lambda van 0,08 wat wijst op een zwakke samenhang tussen het geslacht en de leeftijd. Als we een vergelijking maken met de cijfers uit Vlaanderen uit de literatuurstudie, merken we dat er in de nachtopvang ruim 10% minder personen onder de 30 jaar zijn. De gebruikers van de nachtopvang behoren vaker tot de leeftijd van 30 tot 50 jaar.

Tabel 7: Nationaliteit naar geslacht(N=1714; Man: 1249, Vrouw: 465)

Nationaliteit	Geslacht		
	Man	Vrouw	Totaal
België	31,9%	22,4%	29,3%
EU 25 (Oost-Europa)*	20,3%	51,8%	28,9%
EU 27 (Bulgarije - Roemenië)*	14,6%	17,2%	15,3%
Maghreblanden*	16,5%	0,0%	12,0%
Afrika (niet Maghreblanden)	5,5%	2,4%	4,7%
Azië	4,6%	0,2%	3,4%
Turkije	2,8%	0,6%	2,2%
Europe (niet EU)	1,4%	2,2%	1,6%
Rusland-Balkan	1,0%	1,7%	1,2%
EU 15 (Noord-, Zuid- en West-Europa)*	0,7%	1,1%	0,8%
Buurlanden (FR - D - UK - NL - L)	0,5%	0,0%	0,4%
Noord-Amerika	0,2%	0,2%	0,2%
Midden- en Zuid-Amerika	0,0%	0,2%	0,1%

* - EU 15: Griekenland, Luxemburg, Denemarken, Spanje, Nederland, Duitsland, Italië, Frankrijk, Oostenrijk, Portugal, Ierland, Verenigd Koninkrijk, Finland en Zweden

- EU 25: EU 15 + Polen, Tsjechië, Cyprus, Letland, Slovenië, Litouwen, Estland, Slowakije, Hongarije en Malta

- EU 27: EU 25 + Bulgarije en Roemenië

- Maghreblanden: Marokko, Algerije, Tunesië, Mauritanië en Libië

Een eerste merkwaardig gegeven is dat slechts 29,3% van de totale populatie Belg is. Van de vrouwen heeft zelfs maar 22,4% een Belgische nationaliteit. Dit is een groot verschil met de cijfers die we in de literatuur vonden, waar de populatie 'slechts' uit 27% allochtonen bestaat. Wanneer we in de nachtopvang verbleven, viel het op dat velen een niet-Belgische nationaliteit hadden. Iets meer dan de helft van de vrouwen beschikt over een Oost-Europese nationaliteit, wat enorm veel is. Ook van de mannen is een op de vijf afkomstig uit Oost-Europa. Dit is toch duidelijk een kleiner aandeel dan bij de vrouwen. Verder zien we dat een tamelijk groot deel een Bulgaarse of Roemeense nationaliteit heeft, zowel bij de mannen als vrouwen. Een laatste in het oog vallend

gegeven is aanwezig bij de nationaliteiten uit de Maghreblanden. 16,5% van de mannen heeft een nationaliteit uit deze landen, terwijl er geen enkele vrouw hiertoe behoort. Door het geslacht te kennen, hebben we een voorspellingsverbetering van 11,3% voor de nationaliteit. Dit duidt op een matige samenhang tussen de variabelen nationaliteit en geslacht.

Tabel 8: Laatste slaappleaats voor nachtopvang naar geslacht (N=1220; Man: 841, Vrouw: 379)

Laatste slaappleaats voor nachtopvang	Geslacht		
	Man	Vrouw	Totaal
In caravan, kraakpand of tijdelijk gebouw	26,5%	46,7%	32,8%
Openlucht of openbare ruimte	27,8%	15,0%	23,9%
Bij familie of vrienden	22,9%	21,6%	22,5%
Thuis	13,3%	10,6%	12,5%
Daklozencentrum (geen nachtopvang)	5,4%	4,7%	5,2%
Psychiatrische instelling	1,8%	0,5%	1,4%
Ziekenhuis	1,0%	0,8%	0,9%
Andere	0,7%	0,0%	0,5%
Gevangenis	0,6%	0,0%	0,4%

Het grootste aantal mannen (27,8%) sliep in een openbare ruimte of in openlucht, vooraleer ze in de nachtopvang kwamen. Dit was duidelijk meer dan bij vrouwen. Zowel in onze literatuur als in de interviews zagen we dan ook dat vrouwen vermijden om op straat te slapen. De laatste slaappleaats voor de nachtopvang was voor de meeste vrouwen een caravan, kraakpand of tijdelijk gebouw. Voor maar liefst 46,7% van de vrouwen was dit de laatste slaappleaats in tegenstelling tot 26,5% mannen. Zowel van de mannen als van de vrouwen sliep ongeveer een vijfde eerst bij familie of vrienden. Tot slot sliep een redelijk groot aantal van de mannen en vrouwen, respectievelijk 13,3% en 10,6%, thuis alvorens ze in de nachtopvang de nacht doorbrachten. Tussen het geslacht en de laatste slaappleaats vinden we een Lambda van 0,013 wat op een zwak verband wijst.

Tabel 9: Slaappleaatsen voorbij maand naar geslacht (N>2029; Man: 1527, Vrouw: 502; meerdere antwoorden mogelijk)

Slaappleaatsen voorbij maand	Geslacht		
	Man	Vrouw	Totaal
Nachtopvang	48,6%	47,6%	48,3%
Bij familie of vrienden	24,0%	35,2%	26,7%
Openlucht of openbare ruimte	24,0%	27,1%	24,8%
In caravan, kraakpand of tijdelijk gebouw	16,9%	37,8%	22,0%
Daklozencentrum(geen nachtopvang)	9,6%	15,5%	11,0%
Thuis	7,1%	8,7%	7,5%
Psychiatrische instelling	2,5%	1,0%	2,2%
Ziekenhuis	2,1%	2,4%	2,2%
Gevangenis	0,5%	0,0%	0,4%
Centrum voor druggebruikers	0,4%	0,0%	0,3%
Centrum voor jongeren	0,1%	0,2%	0,1%

Als we vervolgens niet alleen kijken naar de laatste slaappleats voor de nachtopvang, maar eveneens naar de verblijfplaatsen van de voorbije maand, vallen andere dingen op. Ook hier is er een groot aantal vrouwen dat in een caravan, kraakpand of tijdelijk gebouw verbleef, namelijk 37,8% van de vrouwen. Dit is heel wat meer dan de mannen. Vervolgens verbleven meer vrouwen dan mannen bij vrienden of familie, respectievelijk 35,2% tegenover 24%. In de literatuur vonden we dan ook dat vrouwen vaker dan mannen op een ruimer sociaal netwerk kunnen rekenen en frequenter verkiezen om bij vrienden of familie te slapen. Wanneer we nu kijken naar de verblijfplaats 'openlucht en openbare ruimte' zien we dat eveneens veel vrouwen hier de nacht doorbrachten, zelfs iets meer dan mannen. De straat blijkt door de vrouwelijke gebruikers van de nachtopvang dus niet altijd vermeden te kunnen worden. Ten laatste kunnen we nog vermelden dat vrouwen vaker in een daklozencentrum verbleven dat geen nachtopvang is. Ondanks de zichtbare verschillen in bovenstaande tabel vonden geen samenhang tussen het geslacht en de verblijfplaatsen van de voorbije maand. We moeten er hierbij wel op wijzen dat in tabel 9 vele cellen zijn met kleine procenten, wat het vinden van een samenhang beïnvloedt.

Tabel 10: Met wie in de nachtopvang naar geslacht(N=2041; Man: 1538, Vrouw: 503; meerdere antwoorden mogelijk)

Met wie in de nachtopvang	Geslacht		
	Man	Vrouw	Totaal
Alleen	69,8%	16,1%	56,5%
Met ouders	12,9%	39,8%	19,5%
Met partner	11,2%	33,2%	16,6%
Met kind(eren)	9,2%	26,2%	13,4%
Met gezin (kinderen en partner)	4,8%	13,5%	7,0%
Met vrienden	2,0%	1,2%	1,8%
Met huisdier	0,2%	0,6%	0,3%

Bij de vraag naar met wie men naar de nachtopvang komt, zijn opvallende verschillen waar te nemen tussen mannen en vrouwen. Vooreerst komt bijna 70% van de mannen alleen. Dit in tegenstelling tot de vrouwen van wie slechts 16,1% alleen naar de nachtopvang komt. Door de berekening van Lambda vinden we dan ook een sterk verband tussen het geslacht en het alleen komen of niet. Het geslacht zorgt voor een voorspellingsverbetering van 38,4%. Zoals te zien in de tabel komen vrouwen duidelijk veel vaker dan mannen in gezelschap van hun partner, kind(eren) en/of ouders. Toch is er geen samenhang te vinden, enkel een zwakke samenhang tussen het geslacht en het komen met ouders. Zoals duidelijk in de literatuur, merken we dus ook dat vrouwen vaker met kinderen verblijven dan mannen (De Boyser et al., 2009).

Tabel 11: Duur dakloosheid naar geslacht (N=1191; Man: 814, Vrouw: 377)

Duur dakloosheid	Geslacht		
	Man	Vrouw	Totaal
1 dag	8,8%	10,6%	9,4%
2 dagen	4,5%	6,9%	5,3%
5 dagen	2,3%	1,3%	2,0%
1 week	4,5%	4,5%	4,5%
2 weken	4,9%	2,7%	4,2%
1 maand	16,7%	21,0%	18,1%
6 maand	24,6%	20,2%	23,2%
1 jaar	27,1%	29,7%	28,0%
5 jaar of meer	6,4%	3,2%	5,4%

Wanneer we de duur van de dakloosheid in beschouwing nemen, merken we weinig frappante verschillen tussen mannen vrouwen. We zien geen overeenkomst met de literatuur, waarin men zag dat vrouwen (met kinderen) een korter verblijf hadden (La Strada, 2012). Er is in ons onderzoek dan ook geen samenhang waar te nemen. We zien wel dat het grootste aandeel minder dan een jaar dakloos is.

Tabel 12: Problemen voorbij maand naar geslacht(N>2053; Man: 1552, Vrouw: 504; meerdere antwoorden mogelijk)

Problemen voorbij maand	Geslacht		
	Man	Vrouw	Totaal
Dakloosheid	53,3%	60,1%	54,9%
Uithuiszetting	15,0%	36,3%	20,3%
Immigratie, asiel, geen papieren	17,2%	15,3%	16,7%
Persoonlijke problemen (behoefte aan steun, verslaving, gezondheid)	13,7%	19,0%	15,0%
Financiële problemen	13,1%	17,7%	14,2%
Relatieprobleem, familieconflict, overlijden	7,4%	6,3%	7,2%
Einde huurcontract, ongeschikte woning of gebrek aan woningen	5,7%	9,3%	6,6%
Verlies van job, werkloosheid	5,1%	3,2%	4,6%
Ontslag uit psychiatrie	2,1%	1,2%	1,9%
Geweld	1,5%	1,6%	1,5%
Ontslag uit opvangcentrum daklozen	1,3%	1,4%	1,3%
Ontslag uit verslavingszorg	1,1%	0,4%	0,9%
Ontslag uit gevangenis	1,2%	0,0%	0,9%
Overmacht (brand, overstroming)	0,3%	0,8%	0,4%
Ontslag uit bijzondere jeugdzorg	0,1%	0,0%	0,0%

In tabel 12 observeren we verschillen in de problemen ondervonden door mannen en vrouwen. Hier is maar één echt opmerkelijk verschil. Van de vrouwen toont 36,3% uithuiszetting aan als probleem, terwijl dit bij de mannen slechts 15% is. Verder geven vrouwen iets vaker aan dan

mannen volgende problemen tegen te komen: einde huurcontract, ongeschikte woning of gebrek aan woningen, persoonlijke problemen of financiële problemen. Tot slot wordt immigratie, asiel of geen papieren zowel bij mannen als vrouwen als een redelijk belangrijke factor gezien. De problemen die hier door mannen en vrouwen veel vernoemd werden, komen overeen met de problemen die in het onderzoek van Van Menxel et al. (2004) hoog scoorden. Bij de berekening van Lambda bij tabel 12 merken we geen samenhang op tussen het geslacht en de problemen van de voorbije maand. Dit komt waarschijnlijk door de kleine aantallen in de verschillende cellen.

We gaan hierbij even dieper in op de problemen die de bevroagde vrouwen aangaven. Uit de cijfers blijkt uithuiszetting een groot probleem bij vrouwen. Velen van de bevroagde vrouwen was dit ook overkomen. Dit kwam dan ofwel omdat men het niet meer kon betalen, ofwel door relatieproblemen, waarbij de man het huis behield. Relatieproblemen, echtscheiding of zoals bij Yvonne de sterfte van haar echtgenoot, zorgden meermaals voor moeilijkheden. Bij die problemen zien we dat deze vrouwen het hier toch moeilijk hebben om een onafhankelijk leven te leiden van een man. Dit zagen we reeds in de literatuurstudie wanneer we keken naar oorzaken van de feminisering van dakloosheid. Naast uithuiszetting en relatieproblemen, vermeldden de bevroagde vrouwen gezondheidsproblemen, verslavingsproblemen, financiële problemen en het verlies van een job. Meestal werden meerdere problemen aangehaald, wat dus wijst op een multicomplexe problematiek. Zoals in tabel 1 werd verduidelijkt, is het een gevolg van sociale uitsluiting. We zien dat bij de bevroagde vrouwen zowel de structurele, institutionele, relationele als persoonlijke factoren een rol gespeeld hebben bij hun dakloosheid.

3.1.2 Verschillen personen met kinderen (mk) en personen zonder kinderen (zk)

Tabel 13: Leeftijd bij personen met of zonder kinderen (N=1736; zk: 1466, mk: 270)

Leeftijd	Kinderen		
	Nee	Ja	Totaal
Jonger dan 20 jaar	28%	1,1%	23,8%
20 jaar tot 29 jaar	13,2%	27%	15,4%
30 jaar tot 39 jaar	21,8%	43,0%	25,1%
40 jaar tot 49 jaar	23,0%	22,2%	22,9%
50 jaar tot 59 jaar	10,8%	5,2%	9,9%
Ouder dan 60 jaar	3,2%	1,5%	2,9%

De meeste personen met kinderen bevinden zich in de leeftijdsgroep van 30 jaar tot 39 jaar. We vinden een zwak verband tussen het al dan niet in het gezelschap zijn van kinderen in de nachtopvang en de leeftijd.

Tabel 14: Nationaliteit bij personen met of zonder kinderen (N=1693; zk: 1425, mk: 268)

Nationaliteit	Kinderen		Totaal
	Nee	Ja	
België	32,2%	14,2%	29,4%
EU 25 (Oost-Europa)	23,2%	56,7%	28,5%
EU 27 (Bulgarije - Roemenië)	14,0%	22,4%	15,4%
Maghreblanden	14,5%	0,0%	12,2%
Afrika (niet Magreblanden)	5,1%	2,6%	4,7%
Azië	4,1%	0,0%	3,5%
Turkije	2,7%	0,0%	2,2%
Europe (niet EU)	1,5%	1,9%	1,6%
Balkan	1,1%	1,9%	1,2%
EU 15 (Noord-, Zuid- en West-Europa)	0,9%	0,4%	0,8%
Buurlanden (FR - D - UK - NL - L)	0,4%	0,0%	0,4%
Noord-Amerika	0,2%	0,0%	0,2%
Midden- en Zuid-Amerika	0,1%	0,0%	0,1%

In deze tabel zien we dat personen met kinderen voornamelijk uit Oost-Europa komen, namelijk 56,7%. Ook personen uit Bulgarije en Roemenië hebben vaak kinderen bij hen in de nachtopvang. Dit kunnen we verklaren doordat personen uit deze landen frequenter vrouwen zijn, en dat vrouwen vaker kinderen bij zich hebben. We vinden een zwak verband tussen het hebben van kinderen en de nationaliteit.

Tabel 15: Laatste slaappleaats voor nachtopvang bij personen met of zonder kinderen (N=1199; zk: 975, mk: 224)

Laatste slaappleaats voor nachtopvang	Kinderen		Totaal
	Nee	Ja	
In caravan, kraakpand of tijdelijk gebouw	28,3%	50,0%	32,4%
Openlucht of openbare ruimte	25,2%	18,8%	24,0%
Bij familie of vrienden	23,6%	18,8%	22,7%
Thuis	13,0%	9,8%	12,4%
Daklozencentrum(geen nachtopvang)	5,9%	2,2%	5,3%
Psychiatrische instelling	1,7%	0,0%	1,4%
Ziekenhuis	1,1%	0,0%	0,9%
Gevangenis	0,4%	0,4%	0,4%
Andere	0,6%	0,0%	0,5%

Opvallend hier is dat de helft van de personen met kinderen het laatst sliep in een caravan, kraakpand of tijdelijk gebouw. Ook een groot deel sliep bij 'familie of vrienden' of in 'de openlucht of openbare ruimte'. Op deze twee laatste plaatsen sliepen de kinderloze personen toch nog iets meer. En ook van hen verbleef een groot deel in een caravan, kraakpand of tijdelijk gebouw, maar

toch duidelijk minder dan degenen met kinderen. Toch is er na berekening van Lambda geen verband vast te stellen tussen het hebben van kinderen en de laatste slaappleaats. Dit kan echter te maken hebben met de vele cellen, waarbij enkele kleine cijfers voorkomen.

Tabel 16: Slaappleaatsen voorbije maand bij personen met of zonder kinderen (N>2015; zk: 1755, mk: 272, meerdere antwoorden mogelijk)

Slaappleaatsen voorbije maand	Kinderen		Totaal
	Nee	Ja	
Nachtopvang	47,4%	52,9%	48,2%
Bij familie of vrienden	24,8%	35,3%	26,2%
Openlucht of openbare ruimte	23,1%	33,1%	24,5%
In caravan, kraakpand of tijdelijk gebouw	17,9%	44,5%	21,5%
Daklozencentrum (geen nachtopvang)	10,2%	14,7%	10,8%
Thuis	7,2%	9,9%	7,6%
Psychiatrische instelling	2,4%	0,7%	2,2%
Ziekenhuis	2,4%	1,1%	2,2%
Gevangenis	0,3%	0,7%	0,4%
Centrum voor druggebruikers	0,3%	0,0%	0,3%
Centrum voor jongeren	0,2%	0,0%	0,1%

Bij tabel 16 moeten we even bmerken dat er meerdere antwoorden mogelijk waren. De antwoorden van de personen zonder kinderen gaan tot 136,2%, terwijl de personen met kinderen vaker meer antwoorden gegeven hebben zodat we komen tot 192,9%. We zien dat personen met kinderen veelvuldig in een caravan, kraakpand of tijdelijk gebouw verbleven. Maar liefst 44,5% van hen gaf deze plaats op, tegenover 17,9% van de kinderloze mensen. Ook valt op dat een op de drie van de personen met kinderen ooit in de openlucht of openbare ruimte sliep, wat ook meer is dan de personen zonder kinderen. Vervolgens zien we ook dat personen met kinderen dikwijls bij familie of vrienden overnachtten, terwijl dit bij mensen zonder kinderen 10% minder werd aangehaald als slaappleaats van de voorbije maand.

Tabel 17: Duur dakloosheid bij personen met of zonder kinderen (N=1164; zk: 946, mk: 230)

Duur dakloosheid	Kinderen		Totaal
	Nee	Ja	
1 dag	7,5%	16,5%	9,2%
2 dagen	5,3%	5,8%	5,4%
5 dagen	2,1%	1,8%	2,1%
1 week	4,7%	4,5%	4,6%
2 weken	4,7%	2,7%	4,3%
1 maand	19,0%	14,3%	18,1%
6 maand	24,0%	20,5%	23,3%
1 jaar	27,5%	29,5%	27,9%
5 jaar of meer	5,3%	4,5%	5,1%

Zoals bij de verschillen tussen geslacht is er ook bij het verschil tussen personen met of zonder kinderen geen duidelijk onderscheid in duur van de dakloosheid tussen beide groepen.

Tabel 18: Problemen voorbije maand bij personen met of zonder kinderen (N>2035; zk: 1761, mk: 274, meerdere antwoorden mogelijk)

Problemen voorbije maand	Kinderen		Totaal
	Nee	Ja	
Dakloosheid	52,7%	65,7%	54,5%
Uithuiszetting	16,7%	42,3%	20,2%
Immigratie, asiel, geen papieren	16,9%	16,4%	16,9%
Persoonlijke problemen (behoefte aan steun, verslaving, gezondheid)	14,0%	18,2%	14,6%
Financiële problemen (schulden)	13,4%	19,0%	14,2%
Verlies van job, werkloosheid	4,6%	4,4%	4,6%
Ontslag uit psychiatrie	2,2%	0,0%	1,9%
Geweld	1,5%	1,1%	1,4%
Ontslag uit opvangcentrum daklozen	1,5%	0,0%	1,3%
Ontslag uit gevangenis	0,9%	0,7%	0,9%
Ontslag uit verslavingszorg	1,0%	0,4%	0,9%
Overmacht (brand, overstroming)	0,3%	0,7%	0,4%
Ontslag uit bijzondere jeugdzorg	0,1%	0,0%	0,0%

Hierbij is de opvallendste waarneming dat 42,3% van de personen met kinderen uithuiszetting als een probleem van de voorbije maand aanduiden. Dit is duidelijk meer dan de personen zonder kinderen, waarvan slechts 16,7% het probleem aanhalen. Verder zijn er niet al te grote verschillen op te merken. We zien nog wel dat personen met kinderen iets meer persoonlijke en financiële problemen aangeven. Wel moeten we er hier aan denken dat de personen met kinderen vaker meerdere antwoorden gaven. Er is geen verband waar te nemen na berekening van Lambda.

3.2 Ervaringen nachtopvang

➤ Motieven tot gebruik

We zien verschillende motieven tot gebruik van de nachtopvang, maar het belangrijkste motief dat gegeven werd, was uit noodzaak. Men kon nergens anders terecht en had geen andere keuze. Enkele personen gaven aan geen enkele familie te hebben in de omgeving. In tegenstelling tot de anderen hadden Melissa en Hilde eigenlijk wel andere mogelijkheden. Beiden gaven echter aan dat ze het vervelend vonden om iedere avond bij vrienden te moeten aankloppen. Ook al hadden ze genoeg vrienden waarbij ze mochten overnachten, is het toch lastig hier steeds een beroep op te moeten doen en daarenboven kon dat niet blijven duren. Hilde zei ook gebruik te maken van de nachtopvang als tussenoplossing om even te kunnen sparen. Aline gaf geen van deze vernoemde motieven. Zij was nog maar enkele keren naar de nachtopvang gekomen door een ongeluk; bijvoorbeeld een waterleiding die kapot was of een afgebroken sleutel. Uit haar verdere verhalen kunnen we echter afleiden dat ze op het moment toch geen eigen woning bezat en dus ook nergens anders terecht kon.

Wat de vrouwen vooral kwamen zoeken in de nachtopvang waren een slaapplek en onderdak. Velen onder hen wezen erop dat ze als vrouw zeker niet op straat wilden slapen. Een belangrijke drijfveer was ook de warmte en het voedsel te verkrijgen in de nachtopvang. We kunnen dus afleiden dat het voornamelijk materiële hulp is dat men in de nachtopvang komt zoeken.

We zien dat de functie van de nachtopvang als eerstelijnsvoorziening werd ingevuld: de meeste vrouwen vertelden nergens anders terecht te kunnen. Ze wezen ook op de rust en het respect dat ze kregen in de nachtopvang. Hiermee zien we een ander doel van de nachtopvang bereikt. Het is een laagdrempelige oplossing. Toch was het voor de vrouwen niet altijd even gemakkelijk om de stap te zetten en de eerste keer gebruik te maken van de nachtopvang.

"In het begin dat ik hier kwam, schaamde ik mij, maar blijktbaar zijn de mensen allemaal hetzelfde lijk mij. We zijn allemaal hetzelfde. (...) In het begin, voor mij was het zwaar; hij is een man he, moest ik hem niet hebben, dan zoude mij hier nooit binnen krijgen. (...) Eerste keer? Voor mij was dat heel moeilijk. Omdat ik kom van een goeie thuis." (Aline, 30 jaar)

We merken hier dus zowel een gevoel van schaamte als een zekere angst. Het is een kenmerk van de verborgen dakloosheid van vrouwen die we in de literatuur zagen (Martin, 2010). We zien bij Aline ook het ongeloof dat het haar overkomt. Enkele vrouwen hadden het er minder moeilijk mee, waren blij met het onderdak en vonden het een sympathieke opvang.

➤ Positieve kenmerken van de nachtopvang

Alle bevroegde vrouwen waren overwegend positief over de nachtopvang. Velen gaven aan dat ze blij waren dat het bestond en waren dan ook zeer tevreden over deze hulpverlening. Het ging dan vaak over de materiële kenmerken die we bij de motieven al aanhaalden: onderdak, slaappleats, voedsel, douche en warmte.

We merken wel een duidelijke hiërarchie van tevredenheid tussen de drie nachtopvangen in Gent die in de winter beschikbaar zijn. De locatie op de Gasmeterlaan genoot een uitgesproken voorkeur bij de vrouwen. Vervolgens kunnen we de locatie van de Academiestraat plaatsen. Over Huize Triest kwamen hier en daar echter minder positieve ervaringen naar boven. De preferentie voor de Gasmeterlaan heeft vooral te maken met de kamerindeling, aangezien daar kamers alleen of per twee zijn. Iedere vrouw die als koppel in de nachtopvang verbleef, wees op dit voordeel. Ze duiden op het belang van privacy en haalden enkele mindere ervaringen aan over het delen van een kamer met anderen. Ook Hilde, een alleenstaande vrouw, kwam het liefst naar de Gasmeterlaan omdat ze hier een kamer alleen kreeg. We zien dus een duidelijke overeenkomst met een belangrijke behoefte die ook in het onderzoek van Walsh et al. (2009) naar voor kwam, namelijk privacy.

Een belangrijk aangehaald pluspunt van zowel de Gasmeterlaan als de Academiestraat was de zuiverheid van de bedden en lakens, die goed uitgewassen en ontsmet worden. Daarnaast werden nog positieve bestaande regels vernoemd: dieren mogen hier op de kamer, men mag 's morgens eerder vertrekken om te gaan werken en mannen mogen niet op de kamer bij (alleenstaande) vrouwen.

Naast deze tot nu toe vooral materiële of regelgevende voordelen, valt ook op dat belang gehecht werd aan het sociale of relationele aspect van de nachtopvang. De meeste vrouwen wezen op de vriendelijkheid van de medewerkers en vooral op het respect dat ze kregen. Eveneens het sociale

contact met andere daklozen in de nachtopvang werd gunstig beoordeeld. Laura sprak over vriendschappen die gegroeid waren en Aline, die meermaals het belang van het sociale aspect aanhield, vond dat het na een tijd aanvoelde als een familie.

➤ Negatieve kenmerken van de nachtopvang

Hoewel de nachtopvang bovenal gunstig beoordeeld werd, kwamen er ook enkele negatieve bevindingen naar voren. Een eerste probleem heeft te maken met de douches en hygiëne. Een belemmering die meerdere vrouwen aanhaalden, betreft de douches in de Academiestraat. Deze bevonden zich in een kelder en de vrouwen gaven aan dat ze schrik hebben om daar een douche te nemen. De douches in de Gasmeterlaan werden dan weer als niet zo hygiënisch aanzien. Als het over de hygiëne van bedden en lakens gaat, zagen we al dat men hierover in de Gasmeterlaan en de Academiestraat tevreden was. In Huize Triest vond men dit echter minder proper. Blijkbaar werden de dekens niet altijd gewassen. We zien wel dat hygiëne een belangrijke factor vormt voor de vrouwen. May, Cloke & Johnsen (2007) zien dit als een methode van zelfbescherming.

Een tweede moeilijkheid die meermaals terugkwam, zoals hierboven kort gezegd, ging over het delen van kamers met anderen. Het heeft hierbij enerzijds betrekking op de gewenste privacy (van koppels). Men wou niet altijd andere of vreemde mensen bij zich. Aline wees hierbij extra op het belang van de privacy voor haar als islamitische vrouw, iets dat ook naar voor kwam in het onderzoek van Walsh et al. (2009). Anderzijds zagen we ook dat het niet altijd eenvoudig is om rekening te moeten houden met anderen, om te moeten samenleven. Hiernaast heeft Hilde het nog specifiek over het feit dat ze zich niet op haar gemak voelde bij anderen op de kamer, wat weer eerder wijst op haar gevoel van onveiligheid:

"Veel problemen met vreemden, ze weten dat ik een vrouw alleen ben. Kende da al? Ja. En ook voor te slapen, Academiestraat ja, ofwel moet ik bij een koppel slapen. Ik heb nooit een kamer alleen, altijd met vreemde personen. Ik heb daar weinig vertrouwen in, ik slaap daar niet." (Hilde, 55 jaar)

Een ander negatief punt dat meerdere personen meldden, had betrekking op de opvang van honden. In de Academiestraat en in Huize Triest worden de dieren in een kooi weggestoken, wat als zelig werd ervaren. Daarom nam Melissa haar hond niet mee. De overige vrouwen hadden geen honden. Een volgende regel waarover enkele vrouwen niet zo tevreden waren, betreft de beperking van het aantal nachten buiten de wintertijd. Men had geen plaats om dan terecht te kunnen. Maar laat dit dus de bedoeling zijn van de nachtopvang. Op deze manier zoeken ze hopelijk een andere uitweg. Ook gaf Aline aan dat de nachtopvang in de winter beter vroeger open zou gaan, tegen 18u, aangezien de mensen dan al de hele dag in de koude hebben gezeten.

"Roh, weet ge wat er echt beter zou kunnen, he. Dus nu in de winter heb je alle dagen een nachtopvang, maar in de zomer niet, dan moet je gewoon uw plan trekken en dat is echt moeilijk. Dat is het probleem dat ik twee jaar geleden had, dan moede gewoon op straat, dan krijg je zo 14 dagen of zo en dan moet je op straat slapen voor de rest, dus da is echt het moeilijkste." (Melissa, 33 jaar)

Een thema dat niet specifiek aangehaald werd in de topiclijst van het interview, maar waar zowat iedere vrouw op terugkwam, betreft vreemdelingen, waarmee ze buitenlanders bedoelden. We merken dat er toch wat gevoeligheden bestaan ten aanzien van vreemdelingen. Enkele vrouwen hadden dan ook slechte ervaringen met vreemdelingen en wezen op een zeker onveiligheidsgevoel. Bovendien voelde men zich soms benadeeld ten opzichte van vreemdelingen. We geven enkele citaten om de gevoelens tegenover vreemdelingen in de nachtopvang weer te geven.

"Maar het enigste probleem dat hier (in de nachtopvang) heerst is zo dan tussen buitenlanders en Belgen eigenlijk. Want da hoorde, allee, ik begrijp zo die twee talen, en de grootste racisten zijn eigenlijk die buitenlanders eigenlijk. Ik weet niet of ik dat mag zeggen, maar dat is wel zo. Dus dat is het enigste probleem eigenlijk." (Melissa, 33 jaar)

En enkele uitspraken van Aline waaruit vooral een gevoel van benadeling volgt:

- *"Tegenwoordig helpen ze meer vreemden als Belgen. Ik ben niet racistisch, maar de meeste sociale woningen da de vreemden krijgen. Je moet tien kinderen maken voor uh allee ja, da vind ik wel erg. Als ge rond u ene keer kijkt vanavond da je gezeten hebt, hoeveel Belgen heb je gezien en hoeveel vreemdelingen heb je gezien? Ik peins da je meer Belgen gezien hebt."* (Aline, 30 jaar)

- *"Ik ben nooit niet racistisch geweest, maar na die trouw hier. Hij is van Palestina en had geen Belgisch paspoort voorlopig en hij heeft meer rechten als mij. Dan begin ik, dan versta ik het soms niet meer, de maatschappij."* (Aline, 30 jaar)

Ook Sarah heeft duidelijk geen goede ervaringen met vreemdelingen:

"Onlangs problemen gehad met een vreemdeling. Maar ik heb slechte ervaringen met een vreemdeling gehad, want vroeger ben ik getrouwd geweest met een vreemdeling. Die ik nooit niet gehad heb, die mij helemaal kapot gemaakt heeft. Ik heb er slechte ervaringen mee." (Sarah, 30 jaar)

"...maar liever de Belgische mensen, geen vreemden, ik ga nooit geen vreemdelingen pakken, voor bij te slapen, liever Belgische mensen. Ik kies voor de Belgische mensen omdat ik daar goede ervaringen mee heb. En met geen vreemdelingen meer samen slapen, dat doe ik niet meer, dat is verleden tijd. Dat is verleden tijd, nooit met een vreemdeling samen slapen, dat doe ik niet, altijd met Belgische mensen." (Sarah, 30 jaar)

Het viel ons op dat de gebruikers van de nachtopvang iedere keer min of meer bij dezelfde mensen aan tafel zaten. Hierbij zag je dan een redelijk duidelijke scheiding tussen Belgen en niet-Belgen. Logischerwijs speelt de taal hierbij zeker een rol.

3.3 Basisbehoeften

3.3.1 Voedsel

Om aan eten te geraken, gebruikten de bevraagde vrouwen verschillende manieren. Yvonne en Sarah maakten overdag vooral gebruik van andere opvangcentra, waar ze voor maximaal twee euro iets konden eten. Sarah gaf aan veel mensen te kennen en probeerde zoveel mogelijk gratis te eten. Melissa at enkel in de nachtopvang, aangezien geld een probleem was:

"Nee zeker niet, geen voldoende eten. Want gewoon met een boterham 's morgens en wat soep 's avonds kom je niet toe. Nee zeker niet. Allee, ge kunt wel in Huize Triest gaan eten en zo, maar da moet je ook weer betalen, maar ge moet er ook wat geld voor hebben dus. Als we geld hebben wel." (Melissa, 33 jaar)

Hilde daarentegen had geen problemen om aan eten te komen. Ze ging altijd bij iemand eten of kocht haar eten zelf. In de nachtopvang at ze nooit doordat ze geen eetlust had wegens stress. Maar over het algemeen zagen we dus dat men niet al te veel moeite had om aan voedsel te raken. Zoals we in de literatuur zagen, gaat men dus ook op zoek naar allerlei overlevingsstrategieën, waarbij men zoveel mogelijk gratis probeert te krijgen (Meert et al., 2005).

3.3.2 Kleding – Hygiëne

Qua kleding merken we dat dezelfde vrouwen weer dezelfde methoden gebruikten als bij voedsel. Yvonne en Sarah kenden de voorzieningen heel goed en wisten de plaatsen waar nu en dan gratis kleren werden uitgedeeld of tegen een kleine prijs verkocht werden. Ook hier wist Melissa niet goed waar naartoe:

"En kleding, hoe komt u daar aan?"

"Awel da weet ik nog niet. Morgen, ik heb een bon gekregen om morgen om kleding te gaan in Sint-Amandsberg. Ik ben er heel content voor, want het enigste dat ik heb, is hetgeen ik aan heb nu. En ik was die dan uit (in de nachtopvang) en ik hang die op de chauffage. En de chauffage werkt hier meestal goed, dus dan is dat droog tegen 's morgens." (Melissa, 33 jaar)

De overige vrouwen hadden geen tekort aan kleding. Laura had twee à drie broeken bij haar ex-vriend en Hilde had veel kleding bij haar zonen en vriendinnen liggen. Wassen konden ze ook bij vrienden of in de wasserij. Sarah die veel kleding had en in grote tassen bij haar had, had het probleem dat ze deze tassen nergens kon achterlaten en dus altijd moest meeslepen. Ze zou graag een plaats hebben om de kleren ergens te leggen. Het was dus weer vooral Melissa die het wat moeilijker had om aan kleding te geraken. Ze had dan ook graag meer kleren, kousen, onderbroeken, maar bijvoorbeeld ook mascara en shampoo. Ze gaf dit zelf aan als een luxeprobleem, maar ze zou zich toch graag opmaken. Dit was iets waar bijvoorbeeld Hilde geen probleem mee had. Iedere ochtend maakte ze zich op, föhnde ze haar haren en zag ze er weer netjes uit. We merken dat dit dus wel van belang is voor de vrouwen.

Om te douchen had geen enkele vrouw problemen. Ofwel in de nachtopvang, ofwel in andere centra, of bij vrienden konden ze een douche nemen. We zagen al wel dat ze niet heel tevreden waren over de hygiëne van de douches in de nachtopvang.

3.3.3 Dagbesteding

Overdag maakten de meesten van de bevroegde vrouwen gebruik van andere opvangplaatsen. Er blijken ook genoeg mogelijkheden te zijn in Gent. Vernoemde voorzieningen waar ze overdag gebruik van maakten zijn Huize Triest, Poverello, inloopcentrum Pannestraat, Service- en ontmoetingscentrum (het SOC) en het transithuis. Opvallend is dat Laura en Hilde geen gebruik maken van deze voorzieningen. Hilde ging naar vrienden, vriendinnen of haar zonen. Laura liep de hele dag op straat met haar vriend. Ook de andere vrouwen lieten weten vaak gewoon op straat rond te lopen of aan het station te zitten. Melissa en Jasmine gingen ook wel eens op café.

3.3.4 Geld

Op het moment van de bevraging, had geen enkele vrouw werk. Ze kregen wel allemaal een uitkering. We zagen al in de literatuur dat dit de belangrijkste inkomstbron is van de meeste daklozen (Meert et al., 2005). De reden om niet te werken was verschillend van persoon tot persoon. Een wil tot werken was er meestal, maar het was altijd moeilijk. Aline en Hilde hadden altijd gewerkt en gingen dat ook blijven doen. Ze hadden nu beiden even rust nodig en werkten enkele maanden niet. Aline leefde van het OCMW en Hilde van het ziekenfonds. Bij beiden viel op dat ze zich probeerden te verantwoorden dat ze niet profiteerden van het OCMW.

"Ik heb altijd gewerkt, maar nu voorlopig efkes niet, omdat ik een andere woning wil zoeken, en ik wil een beetje uit Gent, en dan ga ik weer starten met werken. Ma ik heb altijd gewerkt, altijd. Het is nu 6 maanden, 7 maanden, dat ik efkes rust nodig heb. Da ik nu van het OCMW efkes leef. Ma ik ben niet zo iemand da..." (Aline, 30 jaar)

"Ik werk, ik werk. Maar ik sta nu momenteel op ziekenkas. Dus ik krijg ook mijn uitkering van dop om de twee weken. Ik leef niet van OCMW, ik heb daar niets mee te maken. Ik werk. Maar nu momenteel met die opvang, je weet wel. Ik werk van 's morgens 6u tot 21u 's avonds, alle dagen. Het is nu met die opvang. Het gaat niet, het is moeilijk." (Hilde, 55 jaar)

Sarah had het heel haar leven al moeilijk gehad om vast werk te vinden. Ze had epilepsie waardoor ze niet altijd meekon op de gewone arbeidsmarkt. Yvonne had heel haar leven gewerkt, maar sinds het overlijden van haar man en haar uithuiszetting niet meer. Ook Melissa en Laura werkten al een hele tijd niet meer. Het was niet mogelijk omdat ze niet over een adres beschikten. Melissa had het duidelijk het moeilijkst om rond te komen met het geld. Het is nogal treffend te weten dat deze vrouw met een universitair diploma nu en dan moest schooien voor geld.

3.3.5 Gezondheid

Alle bevroegde vrouwen hadden wel een gezondheidsprobleem. Dit ging van een wonde aan de voet tot een ziekte aan de lever, epilepsie, hepatitis C en leukemie. Het was hen niet altijd duidelijk hoe ze een (goedkope) dokter konden vinden. Enkelen hadden een behandeling nodig, wat dus ook niet eenvoudig was als je in de nachtopvang moet slapen. Naast deze meer fysieke problemen, kampten sommige vrouwen ook met psychische problemen of verslavingsproblemen. Zo waren de vrouwen niet iedere avond even nuchter. Bij Hilde speelde vooral de stress een grote rol:

"Gewoon geen eetlust, ik zit met veel te veel in mijn kop. Zestien kilo vermagerd op 3 maanden. Dat is enorm veel he. En ik mankeer niks he, niks. Ik ben naar mijn dokter geweest, mijn bloed laten trekken. Maar ik heb niks, gewoon stress. Veel te veel. Ik zeg, ik heb hier vannacht geslapen, ik ben om 4u wakker geschoten; ik was gewoon aan het dromen van mijn ex-man en zijn verloofde, he. Dan heb ik, mijn schoonzus was bij mij, die nu nog maar 2 maanden overleden is. Ik was gewoon aan het dromen dat zij mij kwam helpen. Dus is toch raar, he." (Hilde, 55 jaar)

Het niet hebben van huisvesting gaat vaak samen met een slechte gezondheidstoestand. Daklozen ervaren namelijk een negatieve invloed op hun 'fysieke, mentale en sociale welzijn'. Vooral slaapgebrek is schadelijk voor de gezondheid. Dit komt echter regelmatig voor. Niet weten waar je slaapt en met wie zorgt voor extra stress. Daarbij komt nog het gevoel van onveiligheid (De Boe, 2010).

3.3.6 Opvoeding

Enkel Melissa en Yvonne hadden zelf geen kinderen. De overige vrouwen hadden één of meer kinderen. Vele vrouwen worden gescheiden van hun kinderen tijdens hun dakloosheid (Paquette & Bassuk, 2009). Zo verbleven in ons onderzoek de kinderen van Laura en Sarah bij hun ex-vriend/man en die van Aline bij haar ouders. Alle drie zagen ze hun kind niet of nauwelijks. Daar hadden ze het moeilijk mee.

"Dat ik toch mijn kindjes kan zien, want mijn kindjes zie ik nu ook niet. En dat is ook belangrijk in het leven. Want mijn manneke kan ik niet op straat meenemen. Dat gaat niet. (...) Ik heb altijd mijn kinderen voor gelaten, maar nu, nu met die situatie, ik moet mijn kinderen achter laten he, achterwege laten, dus dat is geen leven voor mij. Ik kan toch moeilijk alle dagen met dat kindje op straat lopen." (Sarah, 30 jaar).

Jasmine was de enige bevroegde vrouw die samen met haar kinderen in de nachtopvang verbleef. Ze liet ook horen dat dit niet gemakkelijk was. Alleen kon ze wel overleven, maar ze moest zich opofferen voor haar kinderen:

"Ik sacrefiet voor kinderen. Ik niet probleem voor leven van mij, alleen voor kinderen..."

"...Ik niet probleem voor slapen of zo, alleen voor kinderen, voor school, verstaan? Niet probleem thuis luxe ofzo, alleen voor slapen, alleen voor kinderen..."

...Voor hier niet capaciteit, kinderen. Moeilijk voor mama met kinderen nu he. Kinderen, denken waarom niet school met vrienden zo, he. Niet kleren niet groot, beetje verstaan, normaal voor leven. Waarom hier, waarom zo normaal? Ik weet het niet kinderen.”
(Jasmine, 42 jaar)

Hilde gaf aan blij te zijn dat ze niet meer met kleine kinderen zat, anders zou het lastiger zijn. Nu kon ze voor zichzelf zorgen. Haar kinderen deden het goed en stonden voor haar op de eerste plaats.

3.3.7 Als vrouw?

Hier en daar wezen de bevroagde personen op ondervindingen die ze ervoeren als vrouw. Hoewel het bij de meesten onder hen al wel was voorgekomen, vonden ze het als vrouw problematisch om op straat te slapen. In de literatuur zagen we ook al dat het voor vrouwen vaak gevaarlijk is om op straat te slapen (Martin, 2010). De bevroagde vrouwen bevestigden dit:

“Ik slaap bij vrienden als da lukt ofwel ergens in een park in een slaapzak. Maar als meisje is da moeilijk om, als man gaat dat nog, maar als meisje, ja ik heb mijn hond ook nog...”
(Melissa, 33 jaar)

“ Ik was blij dat ik onderdak had, da was belangrijk in mijn leven. Als vrouw toch vind ik dat dat belangrijk is in uw leven. Ik weet niet als man.” (Sarah, 33 jaar)

“Vrouwen willen ‘s nachts niet op straat slapen, he.” (Yvonne, 55 jaar)

“Nee, nee nog nooit. Ik zou het echt niet willen meemaken ook. Je weet wel, als vrouw alleen op straat is dat echt van. Nee, niet voor mij.” (Hilde, 55 jaar)

We merken overeenkomstig met de literatuur dat de vrouwen zich op straat, maar ook in de nachtopvang kwetsbaarder voelden als vrouw (Huey & Berndt, 2008; Walsh, Rutherford, & Kuzmak, 2009).

Laura was eens lastig gevallen en Sarah vertelde seksueel te zijn aangerand. Het feit dat velen onder hen niet alleen naar de douche in de kelder durfden, wijst ook op hun onveiligheidsgevoel. Vooral bij Hilde, een alleenstaande vrouw, zagen we deze ongerustheid:

“Omdat ik vrouw alleen ben, er zijn daar veel vreemden. Ik heb daar allemaal veel last van, ge weet wel, seks dit dat, ge weet wel, en ik ben een vrouw, ik wil respect; voor alles, zowel voor mijn lichaam voor als ze me aantasten, ge weet wel, ge hebt da misschien ook al meegemaakt hier.” (Hilde, 55 jaar).

3.4 Sociaal netwerk

"Nee ik niet familie, niet niet, niet familie van hier. Daarom hier, niet familie..."

"Alleen; niet vrienden, alleen help of zo. Adressen, vriend dat niet (zucht)"

Bovenstaande uitspraken kwamen van Jasmine. Zij was afkomstig uit Albanië en had geen contacten in Gent. Ze kende enkel de adressen waar hulp gegeven werd. Zoals we in de literatuur vonden, is migratie dan ook vaak een extra complexiteit voor vrouwen. Zo bevond ook Jasmine zich ver van haar sociaal netwerk en ondervond ze moeilijkheden door de taalbarrière (Fagan et al., 2006).

Laura vertelde ook geen familie of vrienden meer te hebben. Ze had enkel haar vriend die ook op straat leefde. Haar ex-vriend hielp haar af en toe met geld, maar verder kreeg ze geen hulp. Ze kon dan ook nergens anders terecht dan in de nachtopvang. Yvonne bleek ook een beperkt sociaal netwerk te hebben. Haar zus had haar laten vallen toen ze dakloos werd en verder had ze enkel nog familie in Zuid-Afrika. Over vrienden sprak ze niet. Ze steunde dus voornamelijk op de bestaande hulpverlening. Als ze niet in de nachtopvang kon slapen, dan was de enige optie vaak op straat te overnachten.

Het sociale netwerk van de bovenstaande drie vrouwen was blijkbaar erg miniem. Het waren vooral de hulpvoorzieningen die hen steun boden. Op deze manier konden ze overleven. De overige vier vrouwen hun netwerk was groter en ze hadden familie of vrienden waar ze op konden steunen. Toch is ook hier een onderscheid te zien. Sarah en Hilde hadden duidelijk een ruim sociaal netwerk. Ze hadden nog nooit op straat moeten slapen en hadden veel vrienden of vriendinnen waar ze hulp van kregen. Verschil hierbij ook weer is dat Hilde totaal geen gebruikmaakte van hulpvoorzieningen en dus volledig op haar eigen netwerk een beroep deed. Sarah daarentegen had meer contact met diensten en mensen die ze kende van op straat.

Het netwerk van Aline en Melissa was dan weer minder uitgebreid. Aline vermeldde enkel haar ouders waarop ze kon rekenen, maar dezen woonden te ver van Gent. Melissa en haar vriend hadden een oudere vriend waarop ze een beroep konden doen om te slapen of te douchen. Verder bleken de vroegere contacten van Melissa verbroken doordat ze koos voor haar vriend. Ze kon hierdoor niet meer bij haar ouders terecht.

Uit de verhalen van de verschillende vrouwen kunnen we afleiden dat een uitgebreid sociaal netwerk het eenvoudiger maakt om te overleven. We zien echter ook dat er in Gent een ruim aanbod aan hulpverlening bestaat, zodat ze allemaal wel ergens terecht kunnen.

3.5 Toekomstperspectieven

Alle bevraagde vrouwen waren op zoek naar een betere toekomst. Ze waren bezig met het zoeken van een woning en probeerden allerlei papieren in orde te brengen. De ene was er al wat actiever mee bezig dan de ander. Zo zagen we ook dat sommigen meer hoop hadden dan anderen. Aline en Hilde zagen het einde van hun dakloosheid bijvoorbeeld al in de nabije toekomst.

"Dus ik moest even een periode voor mijn eigen. Dus morgen ga ik mijn papieren.. En ik heb gezegd in februari gaan we achter een nieuwe woning zoeken. Februari is het een andere toekomst, voor hem ook." (Aline, 30 jaar)

"Het kan wel gebeuren da ik hier nog een paar dagen ga moeten komen. Ik ga niet moeilijk doen om da huis. Moet ge het hebben, moogde het hebben, versta je. Het kan wel da ik hier een week of twee moet logeren, maar het zal niet lang zijn. Maximum een weekje ga je mij hier zien, maar langer, nee, neen he." (Aline, 30 jaar)

Aline en Hilde voelden zich dan ook niet echt thuis horen in de nachtopvang. Aline, die duidelijk toch al vaker in de nachtopvang kwam, ontkende dit eerder. Ze sprak steeds over de mensen in de nachtopvang, waar ze zelf eigenlijk niet bij hoorde. Ze kwam van een goede thuis. Ook Hilde zei letterlijk dat ze geen vrouw was om in de nachtopvang te komen. Ze is 29 jaar getrouwd geweest, heeft altijd werk en een normaal gezin gehad. Ze voelden zich beiden dus niet echt op hun plaats en zagen snel een betere toekomst voor zich.

Yvonne daarentegen had niet meer veel hoop voor de toekomst. Haar assistente was wel bezig met het zoeken naar een flat, maar verder merkte je dat ze niet echt op korte termijn naar oplossingen zocht. Ook Laura zag op korte termijn nog geen uitweg en had geen duidelijk beeld voor haar toekomst. Het waren beide vrouwen die al langer in het daklozencircuit verzeild waren. Sarah zag eveneens nog geen snelle oplossing:

"Ik heb onlangs gehuild, da ik zeg hoelang ga ik nog op straat, ge weet nooit niet op voorhand hoe lang je op straat gaat zitten he..." (Sarah, 30 jaar)

De meeste vrouwen hielden een afwachtende houding aan. Ze moesten wachten tot papieren in orde waren, weer afwachten, een assistente was er mee bezig, het ging niet lang meer duren... Opvallend was wel dat zowel Laura, Sarah als Hilde erop wezen dat ze het zelf wilden of moesten doen als je iets wou veranderen. Je moest er zelf achter zitten en het zelf doen. We zien dan ook dat de vrouwen, overeenkomstig met het onderzoek van Menger et al. (2004), veel bezig waren met hun toekomst en dat hun kinderen hierbij een belangrijke plaats invulden. Ook was hun doel dikwijls een onafhankelijk en zelfstandig bestaan uit te bouwen.

De wil tot werken was bij de meeste vrouwen aanwezig, maar was duidelijk geen prioriteit. Het was vooral het zoeken naar een woning dat hen bezighield en waar ze een uitweg zagen. Als we vroegen naar hun grootste droom kwam het antwoord vaak neer op een huis, werk, man en kinderen. Enkel bij Yvonne leek de hoop ver weg:

"Nee, een droom, dat komt niet uit. Ik heb nog ene wens en dat is in de zomer naar de zoo van Antwerpen. In de winter is dat toe. Ik heb dat op tv al een keer gezien. Zo een keer naar de zoo in Antwerpen. In september sluit he, en ik weet niet wanneer hij terug open gaat. Da's mijn grootste wens nou. Want ik heb leukemie en ..." (Yvonne, 55 jaar)

DEEL 4: DISCUSSIE EN CONCLUSIE

4.1 Bespreking

We trachten vanuit de resultaten een antwoord te geven op de vooropgestelde onderzoeksvragen. De eerste onderzoeksvraag zoekt naar het individuele profiel van de vrouwelijke gebruikers van de nachtopvang van Gent. Eerst en vooral kunnen we vaststellen dat hét profiel van dé dakloze vrouw niet bestaat. Dit blijkt zowel uit de literatuur als uit onze resultaten. Er zijn namelijk uiteenlopende cijfers te zien bij de kwantitatieve gegevens van de vrouwen. Ook uit de interviews kwamen zeven unieke verhalen voort. Toch zijn er bij vrouwen gelijke trends terug te vinden in vergelijking met mannen (De Boyser et al., 2009; Edgar & Doherty, 2001). Dat werd ook zichtbaar in dit onderzoek. Daarom maken we een algemene profielschets van de vrouwen uit de nachtopvang in Gent waarbij de meest voorkomende kenmerken gebruikt worden. Een 'typische' vrouw uit de nachtopvang is jonger dan 30 jaar en afkomstig uit Oost-Europa. Vooraleer ze in de nachtopvang kwam, sliep ze veelal in een caravan, kraakpand of tijdelijk gebouw. Ook bracht ze nachten door bij familie en vrienden of in de openlucht of openbare ruimtes. Ze is meestal in het gezelschap van een partner, kinderen of ouders en is bijgevolg zelden alleen. De duur van de dakloosheid is meestal niet langer dan één jaar. Uithuiszetting is het meest voorkomende probleem. Vaak heeft ze meerdere problemen tegelijk, zoals persoonlijke of financiële problemen, of heeft ze moeilijkheden door immigratie, asiel of geen papieren.

De tweede onderzoeksvraag luidt: 'is er een verschil tussen het mannelijke en vrouwelijke profiel van de gebruikers van de nachtopvang?'. We weten reeds dat het om een heterogene groep gaat en dat hét mannelijke of vrouwelijke profiel niet bestaat. Toch bestaan er verschillen tussen beide groepen. In dit onderzoek kwam naar voor dat vrouwen in de nachtopvang doorgaans jonger zijn dan de mannen. Ook komen de vrouwen minder vaak uit België en zijn ze veel vaker dan de mannen afkomstig uit Oost-Europa. Dat er meer jonge en allochtone vrouwen zijn, stemt overeen met de literatuur. In het algemeen komen ook veel mannen met een vreemde nationaliteit. Een redelijk groot aantal mannen komt uit de Maghreblanden, terwijl geen enkele vrouw deze nationaliteit heeft. Hiervoor vinden we geen verklaring. Qua voorbije slaappleatsen valt op dat vrouwen frequenter in een caravan, kraakpand of tijdelijk gebouw sliepen dan mannen. De laatste slaappleats was voor vrouwen veel minder in de openlucht of een openbare ruimte. Vrouwen verbleven de voorbije maand ook vaker bij familie of vrienden. Mogelijke verklaring is dat vrouwen door de onveiligheid de straat vermijden en daarnaast vaker een ruimer sociaal netwerk hebben waar ze een beroep op kunnen doen (Blow et al., 2005; Edgar & Doherty, 2001; Huey & Berndt, 2008; Walsh et al., 2009). Als we kijken met wie ze naar de nachtopvang komen, merken we dat bijna 70% van de mannen alleen zijn, terwijl er maar 16% van de vrouwen alleen zijn. Vrouwen zijn vaker in gezelschap van kinderen, ouders of partner dan mannen. Bij de duur van de dakloosheid zijn amper verschillen tussen mannen en vrouwen. Ten slotte is er nog een onderscheid in de problemen van mannen en vrouwen waar te nemen. Vrouwen geven heel wat meer aan uit huis gezet te zijn. Ook hebben vrouwen iets vaker persoonlijke of financiële problemen, of geven ze het einde van een huurcontract, een ongeschikte woning of gebrek aan woning aan als groter probleem.

Een derde vraag die vooropgesteld werd, betreft het verschil tussen personen die met kinderen in de nachtopvang verblijven en degenen zonder. In de literatuur zagen we al dat noden van ouders met kinderen die dakloos zijn, sterk verschillen van kinderloze daklozen (Acosto & Toro, 2001; Jani, 2011). De meeste personen met kinderen zijn (jonge) alleenstaande vrouwen (Fagan et al., 2006, Feantsa, 2007b). In dit onderzoek zagen we ook dat 26,2% van de vrouwen vergezeld zijn van kinderen, tegenover 9,2% van de mannen. Maar of het nu mannen of vrouwen zijn, het al dan niet hebben van kinderen blijkt voor verschillen te zorgen, ook in dit onderzoek. Personen met kinderen behoren vaker tot de leeftijdsgroep tussen 20 en 40 jaar. Qua nationaliteit zien we dat in de nachtopvang veel minder Belgen met kinderen verblijven. Het zijn vooral Oost-Europese personen die met kinderen komen. Een verklaring hiervoor is het feit dat personen uit Oost-Europa dikwijls vrouwen zijn en deze vrouwen bijgevolg meermaals kinderen bij zich hebben. Personen met kinderen verbleven opvallend veel in een caravan, kraakpand of tijdelijk gebouw. Voorbije slaapplekken voor personen met kinderen waren ook meer familie en vrienden of de openlucht of openbare ruimtes. Wat betreft problemen is het enige grote verschil dat personen met kinderen dikwijls uit huis gezet zijn, terwijl dit bij personen zonder kinderen minder het geval is.

De vierde onderzoeksvraag gaat meer in op de ervaringen en noden van de vrouwen in de nachtopvang. De voornaamste conclusie hierbij is alweer de vaststelling dat deze vrouwen een heterogene groep vormen waar ervaringen en noden dus verschillen van vrouw tot vrouw. In de resultaten van dit onderzoek zijn toch enkele tendensen waar te nemen. De vrouwen in de nachtopvang van Gent komen veelal uit noodzaak en kunnen nergens anders terecht. Ze zijn voornamelijk op zoek naar materiële hulp. Op deze manier vervult de nachtopvang zijn functie als laagdrempelige eerstelijnsvoorziening (Hermans et al., 2007). De vrouwen zijn in het algemeen zeer tevreden over de nachtopvang. Toch geven ze enkele kwesties aan. Belangrijk is bijvoorbeeld de privacy, iets wat volgens de meesten nu vaak ontbreekt in de nachtopvang. Dit is een knelpunt dat ook in de literatuur terug te vinden was (Walsh et al., 2009). Ze delen liever geen kamer met personen die ze niet kennen.

Hygiëne is een onderwerp dat voor de vrouwen van belang blijkt te zijn. Ze vinden zuivere en ontsmette bedden essentieel. Vervolgens vindt men het voornaam dat men respect heeft en rekening houdt met personen die werken of met bijvoorbeeld honden die meekomen. De regel rond de beperking van het aantal nachten buiten de winterperiode beoordelen de vrouwen veelal negatief. Een laatste en cruciale factor aangaande de nachtopvang zelf, betreft het gevoel van onveiligheid dat bij heel wat vrouwen aanwezig is. Dit onveiligheidsgevoel komt meermaals voor bij dakloze vrouwen (Huey & Berndt, 2008; Walsh et al., 2009). Vrouwen geven aan zich niet altijd op hun gemak te voelen en enkelen durven bijvoorbeeld niet alleen naar de douches in de Academiestraat te gaan. Ook hebben ze schrik om als vrouw op straat te moeten slapen. Samenhangend met deze onveiligheidsgevoelens kan de relatie tegenover buitenlanders vernoemd worden. De vrouwen geven aan problemen te hebben (gehad) met vreemdelingen, waarmee ze personen bedoelen met een andere nationaliteit of taal.

Naast de ervaringen in de nachtopvang, keek dit onderzoek ook naar het bereik van de basisbehoeften van de vrouwen. Over het algemeen worden de basisbehoeften van de vrouwen voldoende vervuld. Ze proberen zoveel mogelijk een beroep te doen op gratis diensten. De

gezondheid van de bevroagde vrouwen is echter zowel fysiek als psychisch meestal niet zo goed. Ook is het vinden van werk een probleem voor de meesten onder hen. Dit is ofwel een eigen keuze omdat men even rust wil, ofwel vinden ze gewoon geen toegang doordat ze bijvoorbeeld over geen adres beschikken. Vervolgens hebben vele vrouwen kinderen, ook al zijn deze niet altijd bij hen. Dit vraagt toch om extra moeilijkheden. Ook het feit een buitenlandse nationaliteit te hebben, is een extra knelpunt voor dakloze vrouwen. Er is dan meestal een taalbarrière en een sociaal netwerk is vaak onbestaand (Fagan et al., 2006). Dit terwijl in de literatuur te vinden is dat een sociaal netwerk heel belangrijk kan zijn bij de beëindiging van dakloosheid (Meert et al., 2005). Tot slot zijn de meeste vrouwen volop bezig met het zoeken naar de uitweg uit deze dakloosheid. Ze hopen hierbij vooral op een eigen huis, werk, man en kinderen.

4.2 Praktische en beleidsaanbevelingen

Dit onderzoek werd in eerste instantie uitgevoerd op vraag van de cel Lokaal Sociaal Beleid van de stad Gent. Zij wilden een duidelijker beeld krijgen van daklozen in hun stad om zo een efficiënter beleid te kunnen voeren. Ze wilden daarom een beter zicht op aantallen en enkele kernvariabelen van zoveel mogelijk "categorieën" van dak –en thuislozen. Dit onderzoek komt deels tegemoet aan deze vraag. Het geeft namelijk een profielschets weer van vrouwelijke gebruikers in de nachtopvang van Gent met daarbij aandacht voor verschillen tussen mannen en vrouwen.

Vooreerst kunnen we enkele aanbevelingen geven voor de specifieke praktijk van de nachtopvang in Gent. Uit de gesprekken met vrouwen in de nachtopvang kwamen namelijk enkele aanwijzingen voort. Zo wensen ze in de nachtopvang meer privacy te hebben door individuele kamers of kamers voor koppels. Natuurlijk gaat het er in de nachtopvang om zoveel mogelijk mensen een onderdak en slaapplek te kunnen bieden. Maar het hebben van privacy kan een belangrijke rol vervullen. Het geeft namelijk een betere mogelijkheid om aan persoonlijke problemen tegemoet te komen (Walsh et al., 2009). Bovendien zou het kunnen bijdragen aan een oplossing voor de onveiligheidsgevoelens. Hierbij zouden we opvangcentra in het Waalse gewest als voorbeeld kunnen geven, waarbij een onveiligheidsgevoel minder aanwezig zou zijn. De opvangcapaciteit per centrum wordt bewust klein gehouden en er zijn verschillende slaapzalen. Geweld komt bijgevolg minder voor. In Charleroi bestaat er bijvoorbeeld een aparte nachtopvang voor koppels, gezinnen en alleenstaande vrouwen. Ook is er een centrum met een aparte kamer op een andere verdieping dan die van de mannen (Lelubre, 2012). Het hebben van onveiligheidsgevoelens in de nachtopvang kwam sterk naar voren bij de vrouwen. Het is dus belangrijk dat hieraan gewerkt wordt. De douches in de nachtopvang van de Academiestraat bevinden zich momenteel in een kelder, waardoor enkele vrouwen aanhaalden schrik te hebben om te douchen. Indien mogelijk verlaagt men best deze drempel. Naast het werken aan privacy en veiligheidsgevoelens is het ook belangrijk steeds voor een goede hygiëne te zorgen. Tot slot kunnen we hierbij zeggen dat men in het algemeen tevreden is over de nachtopvang in Gent. Van belang is dat men luistert naar de wensen van de gebruikers van de nachtopvang, maar daarnaast zijn vooropgestelde functies en intenties behoudt.

Naast deze eerdere praktijkaanbevelingen, proberen we enkele beleidsaanbevelingen te geven. In dit onderzoek kwam enkele keren naar voren dat daklozen met multicomplexe problemen kampen. Het gaat immers om sociale uitsluiting op verschillende domeinen en niveaus. Het is dan ook aan

te raden dat er in de praktijk, maar ook op beleidsniveau, met verschillende domeinen wordt samengewerkt aan de dak- en thuislozenproblematiek. Er bestaan reeds vele goede praktijken in de daklozensector waarop men een beroep kan doen. Het is belangrijk dat men deze inpast in de context van Vlaanderen of Gent. Hermans (2012) geeft succesvolle aanpakken uit drie verschillende landen aan die als bouwstenen voor een Vlaams actieplan tegen dak- en thuisloosheid kunnen dienen. We halen hier enkele bruikbare aanbevelingen uit. Zo is een duidelijke omschrijving van de doelgroep een belangrijke stap bij de opzet van een actieplan. Dit onderzoek komt daar deels aan tegemoet, maar bevat maar een zeer klein deel van de daklozenpopulatie. Een uniform registratie-instrument aan de hand van Europese richtlijnen in de volledige daklozensector is aan te raden. Daarnaast is ook de betrokkenheid van de doelgroep zelf verdienstelijk bij de beleidsvoorbereiding. Eveneens vinden we terug dat een integrale en intersectorale aanpak van belang is, waarbij men een aangepast traject op maat kan bieden. Zo kiest men in Nederland voor een persoonsgerichte benadering met individuele trajectplannen waarbij personen gekoppeld worden aan cliëntmanagers. Er wordt hierbij gewerkt aan verschillende leefgebieden: financiën, wonen, arbeid of zinvolle dagbesteding, gezondheid, sociaal netwerk veiligheid. Aangezien het om een zeer heterogene doelgroep gaat, is deze persoonsgerichte benadering essentieel, waarbij men hulp kan bieden op maat (Hermans, 2012).

Naast deze nogal planmatige aanpak in Nederland zouden we een beroep kunnen doen op een agogische handelingstheorie: de presentietheorie van Baart. Bij deze theorie staat het 'er zijn voor de ander' en de aanwezigheid centraal. De relatie tussen de presentiebeoefenaar en, in dit geval een dakloze, steunt op een sterke vertrouwensband met wederzijdse erkenning en waardering. Men bouwt volledig verder op de leefwereld van de persoon. Er is geen bepaald plan voorhanden en men doet niet meteen aan probleemoplossing, maar werkt op het ritme van de cliënt (Baart, 2003). In vele situaties van dakloze personen kan deze benadering bruikbaar zijn. Zoals in de literatuurstudie terug te vinden, steunde het BBB-project deze visie, waarbij sociale aandacht primeert op interventie (Versmesse, 2011). De nachtopvang kan hier alvast bij geplaatst worden.

Een tweede succesvolle aanpak ziet Hermans (2012) in Finland, waar men twee methodieken uitwerkte om dakloosheid tegen te gaan en te verminderen. Ten eerste werden bestaande opvangcentra omgebouwd tot individuele flats voor langdurig gebruik. Zo creëert men privacy en aan de hand van een langdurige (gesubsidieerde) huurovereenkomst krijgen ze huisvestingszekerheid. Hierbij ontvangen de personen individuele ondersteuning op maat. Men noemt dit ook wel het 'Housing First model', waarbij men eerst voor een woonplaats zorgt en dan met begeleiding start. Terwijl tot nu toe vaak het omgekeerde gebeurt (Hermans, 2012). Vanaf juni 2013 zal in onder andere Gent het project Housing First getest worden (De Block, 2012). Als tweede methodiek werd in Finland vooral ingezet op het tegengaan van uithuiszetting. Ook in ons onderzoek kwam naar voren dat uithuiszetting een veelvoorkomend probleem is, vooral bij vrouwen. Door hier preventief aan te werken, kan men dakloosheid voorkomen. In Finland richtte men 'housing advisory services' op die advies geven aan huur gerelateerde problemen (Hermans, 2012). Een preventief huisvestingsbeleid kan een belangrijke schakel vormen.

Als laatste aanbeveling willen we er zeker op wijzen dat er zowel in de praktijk als op beleidsvlak aandacht moet zijn voor genderverschillen. De literatuurstudie en de resultaten van dit onderzoek

tonen duidelijk aan dat er verschillen zijn in de ervaringen van mannen en vrouwen. Ook het al dan niet hebben van kinderen is een bepalende factor. Het is belangrijk hier steeds rekening mee te houden, maar bovendien ook de verschillen binnen groepen zelf niet uit het oog te verliezen.

Tot slot willen we op de agogische relevantie van deze aanbevelingen duiden. In de vernoemde aanbevelingen komen heel wat agogische concepten naar voren. Als agoog trachten we zowel de praktijk als het beleid te beïnvloeden en positief te veranderen. We staan dan ook achter een integrale, intersectorale, bottom-up benadering die inspeelt op de leefwereld van daklozen. Van belang is de relatie tussen cliënt en hulpverlener die steunt op wederzijds vertrouwen. Op deze manier proberen we in te spelen op hun sterktes en hen kansen te geven om te kunnen participeren in de samenleving.

4.3 Beperkingen eigen onderzoek

Dit onderzoek maakt een afbakening waarbij specifiek wordt ingegaan op het profiel en de ervaring van vrouwen in de nachtopvang. Deze afbakening was nodig voor de haalbaarheid van dit onderzoek. Hierdoor hebben we echter een beperkt beeld van de gehele daklozenpopulatie in Gent.

Een tweede beperking heeft te maken met de interviews in de nachtopvang. Het is geen eenvoudige doelgroep om te bereiken en de nachtopvang was ook niet de ideale plaats voor degelijke interviews. De vrouwen kwamen 's avonds toe, waren vaak moe en hadden geen zin in een interview. 's Morgens om 9u moest men de nachtopvang weer verlaten. Hierdoor was dus maar weinig tijd om een interview af te nemen. Daarnaast zijn we maar een beperkte periode in de nachtopvang geweest, waardoor maar een beperkte groep vrouwen bevraagd werd. Bovendien hadden we geen tolk ter beschikking zodat we enkele vrouwen niet konden bereiken. Tot slot kunnen we hierbij bemerken dat de kans groot is dat men sociaal wenselijke antwoorden gaf. Dit had voorkomen kunnen worden door vragen te gebruiken die sociaal wenselijk gedrag meten.

Een laatste beperking betreft de cijfergegevens uit de nachtopvang die we ter beschikking hadden. Deze gegevens werden nog niet zo lang verzameld, waardoor geen longitudinaal onderzoek mogelijk was. Hierdoor konden we geen evoluties opmaken van het profiel van de personen in de nachtopvang.

4.4 Aanbevelingen verder onderzoek

Uit de beperkingen kunnen we enkele aanbevelingen opstellen voor verder onderzoek. Zo zou het interessant zijn om uitgebreidere onderzoeken te doen, waarbij meerdere categorieën van daklozen onderzocht worden. Op deze manier krijgt men een completer beeld van de problematiek waarop een beter beleid kan volgen. Belangrijk is dat men naast kwantitatief onderzoek ook meer kwalitatief onderzoek doet waarbij men de doelgroep steeds betreft en aan het woord laat. Zoals dit onderzoek trachtte te doen. Ook is het aan te raden steeds aandacht te hebben voor het genderperspectief, verschillen tussen mannen en vrouwen en tussen personen met of zonder kinderen. In de literatuur en resultaten werd duidelijk dat er uiteenlopende ervaringen zijn. Hierbij moet men wel telkens rekening houden met de heterogeniteit tussen groepen, maar zeker ook binnen groepen.

Het kwantitatieve gedeelte van dit onderzoek maakt gebruik van een vragenlijst die kerngegevens bevat die op Europees niveau werden opgesteld. Het is aan te raden dat men dit registratie-instrument zoveel mogelijk gebruikt in de verschillende daklozenvoorzieningen en in de onderzoeken naar het profiel van daklozen. Op deze manier worden in Europa eenduidige variabelen verzameld waardoor beter en vergelijkbaar onderzoek mogelijk is. Ook is het interessant om dit onderzoek te vervolgen en longitudinaal onderzoek te doen. Op deze manier is een beter beeld mogelijk van de wegen in en uit dakloosheid en de evoluties van de profielen. Daarbij zou een verdere opvolging van de bevroagde personen boeiend kunnen zijn, zodat het niet om een eenmalig gesprek gaat. We zouden hun eventuele weg voor- of achteruit kunnen waarnemen.

In dit onderzoek kwam naar voren dat er heel wat allochtonen tot de daklozenpopulatie behoren en dat ze een grote groep uitmaken van de gebruikers van de nachtopvang. Het zou interessant zijn om dieper in te gaan op de problematiek van deze mensen. Ook een verder onderzoek naar personen met kinderen zou wenselijk zijn.

4.5 Conclusie

Dit onderzoek poogde een duidelijker beeld te geven van daklozen in de nachtopvang van Gent. Meer specifiek was hierbij aandacht voor vrouwen uit de nachtopvang. Enerzijds werd ingegaan op hun profiel, anderzijds op hun ervaringen en noden. Daarnaast is een vergelijking gemaakt tussen het profiel van mannen en vrouwen. Ook werd het profiel van personen met kinderen in de nachtopvang vergeleken met personen zonder kinderen. Hoewel het profiel van vrouwen zeer heterogeen is, tonen de resultaten dat er toch duidelijke verschillen bestaan met mannen. Dit geldt eveneens voor de vergelijking tussen het profiel van personen met of zonder kinderen.

Uit de verhalen van enkele vrouwen in de nachtopvang blijkt dat iedere vrouw een eigen beleving heeft met persoonlijke ervaringen en noden. Toch kunnen enkele gemeenschappelijkheden vastgesteld worden. Het gaat hier dan over de behoefte aan privacy, veiligheid en hygiëne. Ook speelt het hebben van kinderen een belangrijke rol.

Dit onderzoek toont aan dat een genderperspectief van belang is. Het is ook voornamelijk aandacht te hebben voor personen in de nachtopvang met kinderen. Zowel voor de praktijk als het beleid is het belangrijk om een zicht te hebben op het profiel en de ervaringen van daklozen. Dit onderzoek gaf hiertoe een aanzet.

DEEL 5: LITERATUURLIJST

Acosto, O., & Toro, P. (2001). Let's ask the homeless people themselves: A needs assessment on a probability sample of adults. *American Journal of Community Psychology*, 29(3), 343-366.

Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB), & de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR), (2012). *Gemeentelijke profielschets Gent*. Geraadpleegd op 20 oktober 2012, op www.lokalestatistieken.be

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) (2012). *Lokale statistieken*. Geraadpleegd op 18 december 2012, op <http://www.lokalestatistieken.be>

Anderson, A., Baptista, I., Wolf, J., Edgar, B., Sapounakis, A., & Schoibl, H. (2005). The changing role of service provision: Services for homeless people and Inter-agency working. Brussel: Feantsa.

Baart, A. (2001). *Een theorie van de presentie*. Den Haag: Lemma.

Baptista, I. (2010). Woman and Homelessness. In E. O'Sullivan, V. Busch-Geertsema, D. Quilgars & N. Pleace (Eds.), *Homelessness research in Europe* (pp. 163-185). Brussel: Feantsa.

Bea, C. (2010). Homelessness in Europe: The role of Gender Equality Policies. *Homeless in Europe: Feantsa, Spring 2010*, 4-6.

Blow, H., De Groof, K., & Van Menxel, G. (2005). Vrouwen, partnergeweld en thuisloosheid. *Draad van Ariadne*, 25-26.

Brackez, S. (2011). *Thuisloosheid bij vrouwen*. Geraadpleegd op 8 mei 2012, op http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/789/636/RUG01-001789636_2012_0001_AC.pdf

Busch-Geertsema, V., & Sahlin, I. (2007). The role of hostels and temporary accommodation. *European Journal of Homelessness*, 1, 67-93.

De Block, M. (2012). Federaal Plan Armoedebestrijding. Geraadpleegd op 4 mei 2013, op http://www.mi-is.be/sites/default/files/doc/fpa_2012_nl.pdf

De Boe, F. (2010). *Verslag armoedebestrijding 2008-2009. Naar een coherente aanpak in strijd tegen dakloosheid en armoede*. Brussel: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

De Boyser, K., Linchet, S., Van Dijck, L., Casman, M-T., Dierckx, D., & Vranken, J. (2009). *Onderzoek naar de OCMW-hulpverlening aan dak- en thuislozen*. Brussel: POD Maatschappelijke Integratie.

De Decker, P. (2003). Homeless Belgium National Report 2003 Statistics update. Geraadpleegd op 11 mei 2012, op http://eohw.horus.be/files/national_reports/belgium/belgium2003_statistical_update.pdf

Demaerschalk, E., & Hermans, K. (2010). *Aanbodverheldering Vlaamse Thuislozenzorg*. Leuven: LUCAS.

Dierckx, D., Vranken, J., Coene, J., & Van Haarlem, A. (2011). *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2011*. Leuven: Acco.

Edgar, B., & Doherty, J. (2001). *Women and homelessness in Europe. Pathways, services and experiences*. Bristol: The Policy Press.

Edgar, B., Illsley, B., Busch-Geertsema, V., Harrison, M., & Watson, P. (2008). Richtlijn voor Verbetering van de Informatiebasis over dakloosheid op een regionaal, nationaal en Europees niveau. Geraadpleegd op 12 mei 2012, op <http://www.trp.dundee.ac.uk/research/mphasis/papers/MPHASISsynthesisreport-Dutch-PDF.pdf>
Enders-Dragässer, U. (2010).

Woman and Homelessness in Gemany. *Homeless in Europe: Feantsa, Spring 2010*, 12-14.

European Observatory on Homelessness (EOH). (2005). *Fourth review of statistics on homelessness in Europe*. Brussel: Feantsa.

Fagan, C., Urwin, P., & Melling, K. (2006). *Gender inequalities in the risks of poverty and social exclusion for disadvantaged groups in thirty European countries*. Brussel: Office for Official Publications for the European Communities.

Feantsa. (2005). *ETHOS - Europese Typologie van dakloosheid en sociale uitsluiting*. Geraadpleegd op 13 mei 2012, op <http://www.feantsa.org/files/freshstart/Toolkits/Ethos/Leaflet/NL.pdf>

Feantsa. (2007a). *Homelessness and domestic violence*. Geraadpleegd op 18 november 2012, op http://feantsa.horus.be/code/en/pg.asp?Page=5&pk_id_publications=497

Feantsa. (2007b). *Child Homelessness in Europe – an Overview of Emerging Trends*. Geraadpleegd op 20 november 2012, op http://www.feantsa.org/code/en/pg.asp?Page=5&pk_id_publications=539

Frazer, H., & Marlier, E. (2009). *Homelessness and housing exclusion across EU Member States: Analysis and suggestions on the way forward by the EU Network of independent experts on social inclusion*. Geraadpleegd op 16 mei 2012, op <http://www.ceps.lu/pdf/12/art1761.pdf>

Hermans, K. (2012). *Bouwstenen voor een Vlaams actieplan tegen dak- en thuisloosheid. Inspiratie uit Nederland, Finland en Schotland*. Leuven: Steunpunt Beleidsrelevant Onderzoek Armoede.

Hermans, K., De Coster, I., & Van Audenhove, C. (2007). *Bed, bad, brood: laagdrempelige opvang van thuislozen*. Antwerpen: Garant.

Hoffman, L., & Coffey, B. (2008). Dignity and indignation: How people experiencing homelessness view services and providers. *The Social Science Journal*, 45 (2), 207-222.

Huey, L. & Berndt, E. (2008). 'You've gotta learn how to play the game': Homeless women's use of gender performance as a tool for preventing victimization. *The Sociological Review* 56 (2), 177-194.

Jani, U. (2011). *A qualitative analysis of homeless women with children in transitional housing: what are their needs?* Geraadpleegd op 25 oktober 2012, op http://digitalcommons.pcom.edu/psychology_dissertations/193

La Strada. (2012). *Centrale registratie voor de onthaalhuizen en centra voor dringend onthaal in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*. Brussel: Steunpunt thuislozenzorg Brussel La Strada.

Lelubre, M. (2012). Toename van het aantal dakloze vrouwen in Brussel: een nader te onderzoeken evolutie. *Brussels Studies*, nummer 62, 29 oktober, www.brusselsstudies.be

Lokaal Sociaal Beleid Gent. (2012). *Folder nachtopvang voor welzijnssector 15 maart 2012*. Geraadpleegd op 16 mei 2012, op <http://lokaalsociaalbeleidgent.be/speerpunten/thuisloos/nachtopvang/Documents/Folders/Nachtopvang%20folder%20welzijnssector%20maart%202012.pdf>

Marcus, A. (2003). Shelterization revisited: some methodological dangers of institutional studies of the homeless. *Human Organization*, 62 (2), 134-142.

Martin, R. (2010). *Gender and homelessness*. Geraadpleegd op 11 november 2012, op http://www.homeground.org.au/assets/homelessness_perth_martin_speech_2010.pdf

May, J., Cloke, P., & Johnsen, S. (2007). Alternative cartographies of homelessness: Rendering visible British women's experiences of 'visible' homelessness. *Gender, Place and Culture*, 14 (2), 121-140.

MCO/BS (2013). *Digitaal werkboek*. Geraadpleegd op 4 april 2013, op <http://www.mco.edu.fmg.uva.nl/mcoi/werkboek.htm>

Meert, H., Benjaminsen, L., Cabrera, P., Dandolova, I., Fernández, E., Filipović, M., et al. (2005). *The changing profiles of homeless people: Still depending on emergency-services in Europe: Who and Why?* Brussel: Feantsa.

Meert, H., Maurel, E., Wolf, J., Nicolas, S., Maas, R., Koch-Nielsen, I., et al. (2003). *The changing profiles of homeless people: Macro social context and recent trends*. Brussel: Feantsa.

Menger, R., Jezek, R., & Wolf, J. (2004). Ooit was ik één van jullie... In Nuy, M., & Brinkman, F. (Eds.), *Wanorde in een mensenleven: een bezinning op thuisloosheid* (pp. 105-127). Amsterdam: SWP.

Minnery, J., & Greenhalgh, E. (2007). Approaches to homelessness policy in Europe, the United States, and Australia. *Journal of Social Issues*, 63 (3), 641-655.

Nuy, M., & Brinkman, F. (2004). *Wanorde in een mensenleven: een bezinning op thuisloosheid*. Amsterdam: SWP.

OCMW Gent. (2011). *Nachtopvang voor daklozen*. Geraadpleegd op 16 mei 2012, op <http://www.ocmwgent.be/Nachtopvang.html>

Paquette, K., & Bassuk, E. (2009). Parenting and Homelessness: Overview and Introduction to the Special Section. *American Journal of Orthopsychiatry*, 79 (3), 292–298.

Perrin, N., & Schoonvaere, Q. (2009). *Migraties en migrantenpopulaties in België. Statistisch en demografisch verslag 2009*. Brussel: centrum gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

Philippot P., & Galand B. (2003). *Les personnes sans-abri en Belgique. Regards croisés des habitants de la rue, de l'opinion publique et des travailleurs sociaux*. Gent: Academia Press.

Rokach, A. (2004). The lonely and homeless: Causes and consequences. *Social indicators research*, 69 (1), 37-50.

Rol, C., Toro, P., & Ortola, G. (1999). Characteristics and experiences of homeless adults: a comparison of single men, single women, and women with children. *Journal of community psychology*, 27 (2), 189-198.

Schwartz, J. (2010). Addressing the problem of women and homelessness. *Homeless in Europe: Feantsa, Spring 2010*, 29-31.

Sikich, K. (2008). Global female homelessness: a multi-faceted problem. *Gender Issues*, 25, 147-156.

Thys, K. (2006). *De positie en functie van de Nachtopvang in het netwerk van de thuislozenzorg in Gent*. Geraadpleegd op 12 mei 2012, op <http://www.ethesis.net/nachtopvang/nachtopvang.htm>

Van Aerschot, M. (2004). *De combinatie van levenssferen doorheen de levensloop. Literatuurstudie*. Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.

Van Doorn, L. (2005). *Leven op straat*. Bussem: Coutinho.

Van Menxel, G., Lescrauwaet, D., & Parys, I. (2004). *Verbinding Verbroken: Thuisloosheid en Algemeen Welzijnswerk in Vlaanderen*. Berchem: Steunpunt Algemeen Welzijnswerk vzw.

Van Regenmortel, T., Demeyer, B., Vandenbempt, K., & Van Damme, B. (2006). *Zonder (t)huis: sociale biografieën van thuislozen getoetst aan de institutionele en maatschappelijke realiteit*. Leuven: Lannoo Campus.

Verlinde, E., Verdée, T., Van de Walle, M., Art, B., De Maeseneer, J., & Willems S. (2010). Unique health care utilization patterns in a homeless population in Ghent. *BMC Health Service Research* 2010, 10, 242-250.

Versmesse, I. (2011). *Onderzoek naar de betekenis van de nachtopvang voor gebruikers*. Geraadpleegd op 25 augustus 2012, op http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/789/589/RUG01-001789589_2012_0001_AC.pdf

Versnick, G., & Reynebeau, G. (2010). *Lokaal Sociaal Beleid Gent Programma 2011-2013*. Geraadpleegd op 16 mei 2012, op <http://www.lokaalsociaalbeleidgent.be/Publicaties%20LSB%20Gent/Jaarprogramma's/programma%20LSB%202011-2013.pdf>

Vranken, J., Campaert, G., De Boyser, K., & Dierckx, D. (2009). *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2009*. Leuven: Acco.

Walsh, C., Rutherford, G., & Kuzmak, N. (2009). Characteristics of Home: Perspectives of Women Who Are Homeless. *The Qualitative Report*, 14(2), 299-317.

Young, S. (2010). Gender perspectives on homelessness. *Homeless in Europe – The Magazine of Feantsa, Spring 2010*, 2-3.

Zufferey, C. (2010). The gendered nature of homelessness service interventions: An Australian study. *Homeless in Europe: Feantsa, Spring 2010*, 21-23.

DEEL 6: BIJLAGEN

Bijlage 1: Vragenlijst kwantitatief onderzoek

Beste overnachter

Het is **belangrijk** dat je deze vragenlijst invult en ons teruggeeft. Het helpt ons om de nachtopvang in Gent te verbeteren. Is iets niet helemaal duidelijk, spreek dan de persoon aan die je deze vragenlijst gaf.

Hoe oud ben je ?

schrijf op

Ik ben jaar

Ben je een man of een vrouw ?

duid aan

Ik ben ☐ man
☐ vrouw

Welke nationaliteit heb je ?

schrijf op

Ik heb de nationaliteit

In welk land ben je geboren ?

Schrijf op

Ik ben geboren in

Afgelopen nacht heb je in de nachtopvang in Gent geslapen. Waar sliep je de nacht daarvoor ?

duid aan – slechts één antwoord geven

☐ thuis	☐ centrum voor jongeren
☐ openlucht, openbare ruimte	☐ centrum voor druggebruikers
☐ daklozenopvang (-centrum)	☐ bij familie of vrienden
☐ gevangenis	☐ in caravan, kraakpand, tijdelijk gebouw
☐ ziekenhuis	☐ iets anders namelijk :
☐ psychiatrische instelling	____

Was dat ook in Gent ?

Duid aan

☐ ja
☐ neen, in (stad)

Waar heb je de voorbije maand overal verbleven ?*duid aan – meerdere antwoorden mogelijk*

☐ thuis	☐ centrum voor jongeren
☐ openlucht, openbare ruimte	☐ centrum voor druggebruikers
☐ daklozenopvang (-centrum)	☐ bij familie of vrienden
☐ gevangenis	☐ in caravan, kraakpand, tijdelijk gebouw
☐ ziekenhuis	☐ iets anders namelijk :
☐ psychiatrische instelling	

Met wie ben je hier ?*duid aan – meerdere antwoorden mogelijk*

- Ik ben hier
☐	alleen (enig antwoord)
☐	met partner
☐	met kind(eren)
☐	met huisdier
☐	met andere – ik ben met

Hoelang ben je al dakloos ?

schrijf op

(dagen – maanden - jaren)

Ik ben al

dakloos.

Welke problemen heb je de voorbije maand allemaal gehad ?*duid aan – meerdere antwoorden mogelijk.*

☐ uithuiszetting	☐ persoonlijke problemen (behoefte aan steun, verslaving, gezondheid)
☐ eind huurcontract, ongeschikte woning, gebrek aan woningen	☐ financiële problemen (schulden)
☐ relatieprobleem, familieconflict, overlijden	☐ ontslag uit een instelling
☐ verlies baan, werkloosheid	☐ immigratie, asiel, geen papieren
☐ geweld	☐ overmacht (brand, overstroming)
	☐ iets anders namelijk :

Hartelijk dank voor het invullen van deze vragen. Geef dit blad af voor u de nachtopvang verlaat.

Hier niets schrijven asjeblieft

Taal	Locatie
Weg	Datum
Zin	Nummer

Bijlage 2: Informatie bevraagde vrouwen

	Leeftijd	Nationaliteit	Voorbije slaapplaatsen	Met wie	Problemen	Duur dakloosheid	Kinderen
Melissa	33 jaar	Half Marokkaanse	Straat, sociale woning, vriend; vrienden en vriendinnen	Vriend	Drugs, financiële problemen (problemen met betalingen sociale woning), ontslagen	2 jaar	Nee, vriend wel
Aline	+/- 30 jaar	Marokkaans?	Kraken, eigen huis	Vriend	Drugs, uithuiszetting, echtscheiding, sleutel gebroken, waterleiding, ongeluk		Ja
Sarah	+/- 30 jaar	Belg	Nooit op straat	Alleen (vriend?)	buitengesmet en	1 maand	Ja
Jasmine	+/- 42 jaar	Albanese	Familie, op straat, tehuis, centrum	2 zonen (+man)	Geen netwerk	15 maanden	Ja
Yvonne	55 jaar	Belg	Op straat	Vriend	Uithuiszetting, sterfte echtgenoot	2,5 jaar	Nee
Laura	23 jaar	Belg	Op straat	Vriend	Uithuiszetting ?	9 jaar?	Ja
Hilde	55 jaar	Belg	Bij vriendinnen, zoon	Alleen	Echtscheiding	4 maanden	Ja

Bijlage 3: Topiclijst kwalitatief onderzoek

- **Gebruik hulpverlening (motieven-ervaringen)**
 - Nachtopvang
 - ➔ Motieven/drempels tot gebruik + aanbevelingen
 - Andere voorzieningen
 - ➔ Motieven/drempels tot gebruik + aanbevelingen
 - *Hoe vaak maak je gebruik van de nachtopvang? Hoe lang reeds?*
 - *Hoe kom je terecht bij de nachtopvang? (welke toeleider (via wie), hoe werkt het?)*
 - *ervaren drempels? (moeilijk eerste keer?)*
 - *Waarom maak je gebruik van de nachtopvang?*
 - *Wat vind je goed? Voordelen? (laagdrempelig, geen bemoeienis, functie, 5 nachten)*
 - *Wat vind je niet goed? Nadelen?*
 - *Wat zou je veranderen? Wat kunnen ze verbeteren?*
 - *Maak je ook gebruik van andere voorzieningen en hulpverlening? (waarom (niet)? Goed/niet goed*
- **Basisbehoeften (hoe voorzien)**
 - Voedsel
 - Slaapplaats
 - Dagbesteding (verborgen?)
 - Geld
 - Kleding – hygiëne
 - Gezondheid
 - Opvoeding/School
 - ➔ Knelpunten(moeilijkheden)/aanbevelingen? **(bij elk punt)**
- **Sociaal netwerk (vrienden/familie/andere daklozen)**

Welke steun bieden zij (functioneel-emotioneel, kwantiteit, tevreden, kwaliteit)
- **Noden/behoeften (speciaal als vrouw/gezin/kind)**

Qua basisbehoeften, hulp, opvangplaats...

Verschil met mannen?
- **Toekomstperspectieven (werken-wonen-...)**

Plaats van de nachtopvang binnen oplossing?

Hoe doorstromen? Waarom lukt doorstromen niet? Belemmeringen?

Laatste vraag: wat is je grootste droom?

+ zijn er nog dingen die je wilt vertellen, die je denkt dat belangrijk kunnen zijn
- **Socio-demografische gegevens**

Leeftijd – nationaliteit – gezin – duur dakloosheid